

Lietuvų totoriai

Nr.9-10 (97-98)
„Litva tatarlary“

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

2006 m. rugsėjo-spalio mėn.
ISSN 1822-2072

ŠIAME NUMERYJE:

- 3 Ramadan Bairamo šventė
- 7 Tautinių bendrijų atstovų viešnagė Briuselyje
- 8 Reportažas iš II tarptautinio Rusijos tautiečių kongreso
- 9 Д. Гизатуллин: "Мы намерены заключить договор о сотрудничестве с муфтиятом мусульман Литвы"
- 13 Поэт - Ислам Богатов
- 15 AUKSO ORDOS MIESTAI
- 16 Lietuvos musulmonai: bendruomenės santykiai bei savi-voka
- 20 *Gerbiami tautiečiai! Kurban Bairamo šventės proga ma-loniai kviečiame Jus dalyvauti Lietuvos totorių bendruomenių šventėje, kuri įvyks 2007 m. sausio 6 d. (šeštadienį) 13 val. Vilniaus VRM kultūros rūmuose.*

Popiežiaus nuncijaus Lietuvoje arkivyskupo Peterio Zurbriggeno laiškas Lietuvos musulmonams

Šių metų spalio mėnesio pabaigoje mėnraščio „Lietuvos totoriai“ redakcija gavo Popiežiaus nuncijaus Lietuvoje arkivyskupo Peterio Zurbriggeno laišką su Popiežiaus tarpreliginio dialogo tarybos kreipimusi, pasirašytu šios tarybos Prezidento kardinolo Paul Paupard bei sekretoriaus arkivyskupo Pier Luigi Celata. Mūsų skaitytojams siūlome šio laiško vertimą į lietuvių kalbą.

(Nukelta į 2 psl.)

Damiras chazratas GIZATULINAS: „Mes pasirengę sudaryti bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos musulmonų muftiatu“

Pradėkime nuo legendos. Kaimo sueigoje kilo ginčas: kaip pavadinti kaimą?

Galimas SITDYKOVAS

Kaimiečiai nusprendė, kad kaimą pavadins pavadinimu to daikto, kurį pamatys pirmą. Atskrido pelėda. Totorių kalba pelėda – jabalak. Šiuolaikinis kaimo pavadinimas – Ebalak.

Šiame kaime, esančiame Kaibicko rajone Tatarstane, 1952 metais gimė Damiras chazratas Gizatulinas – pirmasis Rusijos europinės dalies muftijaus pavaduotojas. Jis baigė geležinkelininkų mokyklą, po to tarnavo kariuomenėje. Persitvarkymo ir tautinio atgimimo metais baigė Maskvos islamiškąjį koledžą ir Rusijos valstybinės tarnybos akademijos Valdymo fakultetą. Tarptautinės knygų parodos Maskvoje metu man pavyko susitikti ir pabendrauti su juo.

(Nukelta į 4 psl.)

DISKUSIJA TARYBOS POSĖDYJE BUVO DALYKINĖ

Galimas SITDYKOVAS

2006 m. rugsėjo 30 d. Kauno mečetėje įvyko eilinis Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos (LTBS) tarybos posėdis. Darbotvarkėje buvo iškeltos aktualios totorių visuomeninio gyvenimo problemos ir numatyti būdai joms spręsti. Panagrinėjome jas eilės tvarka.

Dėl Romualdo Makavecko atminimo įamžinimo

Informaciją pateikė LTBS pirmininkas Adas Jakubauskas. Jis pažymėjo, kad dr. Romualdo Makavecko atminimo įamžinimo klausimą reikėtų nagrinėti

bendrame Lietuvos totorių, įnešusių savo įnašą į tautos kultūrą ir istoriją, kontekste. Tai liečia ir totorius, kurie aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje tarpukariu Lietuvoje bei Vilniuje.

(Nukelta į 6 psl.)

(Atkelta iš 1 psl.)

Vilnius, 2006 m. spalio 21 d.

Nr. 5234/06

Gerbiamas pone Adai Jakubauskai,

Esu laimingas galėdamas atsiųsti Jums Popiežiaus Tarpreliginio Dialogo Tarybos laiško kopiją, skirtą musulmonams „Id al-Fitr“ šventės, užbaigiančios Ramadaną pasninką, proga. Šių metų laiško tema: „Krikščionims ir musulmonams: dialogas, siekiant kartu išspręsti mūsų pasaulio išbandymus“. Jūsų adresą man maloniai perdavė jos ekselencija p. Kadrije Šanivar Kizildeli, Turkijos Respublikos ambasadorė. Dėkodamas Jums už dėmesį, aš pasinaudosiu galimybe dar kartą pareikšti Jums savo pagarbą ir aukštą įvertinimą bei palinkėsiu jums „Mubarak Id al-Fitr“!

Jūsų

Arkivyskupas Peter Zurbriggen
Popiežiaus nuncijus

POPIEŽIAUS TARPRELIGINIO DIALOGO TARYBA

*Krikščionims ir musulmonams:
dialogas,*

siekiant kartu išspręsti mūsų pasaulio išbandymus

Laiškas Ramadaną pabaigai

„Id al-Fitr 1426 A.H. / 2006 A.D.

Vatikanas

Brangūs draugai musulmonai,

1. Aš, Popiežiaus Tarpreliginio Dialogo Tarybos prezidentas, esu laimingas, kad pirmą kartą siunčiu jums šį laišką ir perduodu šilčiausius Tarybos linkėjimus švenčiantiems Ramadaną pasninką pabaigę. Aš linkiu jums taikos, ramybės ir džiaugsmo jūsų širdyse, jūsų namuose ir jūsų valstybėse. Šie geri linkėjimai atkartoja jo šventenybės Popiežiaus Benedikto XVI žodžius, kuriuos jis Ramadaną pradžioje asmeniškai pasakė prie Šventojo Sosto akredituotiems diplomatom, atvykusiems iš valstybių, kur musulmonai sudaro daugumą, iš šalių, kurios yra Islamo Konferencijos Organizacijos narės ir stebėtojos, taip pat musulmonų bendruomenių Italijoje atstovams. Gera dalintis su jumis svarbiomis vykstančio dialogo akimirkomis. Ypatingos aplinkybės, kurias mes neseniai kartu išgyvenome, rodo, kad ir koks sunkus būna dialogo kelias, jis šiuo metu yra daug svarbesnis negu iki šiol.
2. Ramadaną mėnuo, kurį jūs užbaigėte, be abejonės buvo maldos ir sunkaus šiandieninės pasaulio padėties atspindžio laikas. Mąstant ir dėkojant Dievui už visa, kas gera, neįmanoma nepaminėti rimtų problemų, kurios turi įtakos mūsų gyvenimui: neteisybės, skurdo, įtampos ir konfliktų ne tik tarp valstybių, bet ir jų viduje. Smurtas ir terorizmas yra ypač skausmingi. Tiek daug prarasta žmonių gyvybių, tiek moterų tapo našlėmis, tiek vaikų prarado vieną iš tėvų, tiek vaikų liko visiškai našlaičiais... Viskam sukurti reikėjo daugelio metų darbo ir pasiaukojimo, o buvo sunaikinta per kelias minutes!
3. Mes tikintieji, krikščionys ir musulmonai, pakviesti padėti išspręsti sudėtingas problemas šioje rimtoje situacijoje. Be abejo, pasitikėjimas religijomis bei mūsų religiniais lyderiais ir visais tikinčiaisiais atsidūrė pavojuje. Jei mes, tikintieji, nieko neveiksime, daugeliui gali kilti klausimas dėl religijos naudingumo bei vyrų ir moterų, lenkiančių

galvas prieš Dievą, dorumo. Mūsų religijos didelį dėmesį skiria meilei, gailestingumui ir vienybei. Todėl aš noriu pasidalinti su jumis žodžiais iš pirmosios Jo Šventenybės Popiežiaus Benedikto XVI enciklikos, *Deus Caritas Est* (Dievas yra Meilė), kurioje kartojamas pats svarbiausias Dievo apibrėžimas krikščioniškuose šventuosiuose Raštuose: „Dievas yra meilė“ (1 Jn 4: 8). Tikroji meilė Dievui yra neatskiriama nuo meilės kitiems: „Bet kas, kas sako „aš myliu Dievą“ ir nekenčia savo brolio, yra melagis, nes žmogus, kuris nemyli brolio, kurį jis gali matyti, negali mylėti Dievo, kurio jis nėra matęs“ (1 Jn 4: 20). Šia mintimi enciklika Bažnyčios misijoje pabrėžia brolišką dosnumą: meilė turi padėti, kad ja patikėtų. Ji turi ateiti į pagalbą visiems, pradedant nuo tų, kuriems labiausiai jos reikia. Tikra meilė turi tarnauti visose kasdieninio gyvenimo situacijose, taip pat ieškant teisingų, taikių ir rimtų problemų sprendimų, kamuojančių visą pasaulį.

4. Tikintieji, padedantys žmonėms, kuriems reikalinga pagalba, ieškantys sprendimų, visa tai perteikia per savo meilę Dievui, „Dievo veidui“. Psalmė 27(26) sako: „Aš ieškau tavo veido, o Viešpatie, neslėpk savo veido nuo manęs...“ (vv. 8b-9a).
5. Pasninko mėnuo, kurį Jūs ką tik pabaigėte, ne tik privertė Jus daugiau laiko skirti maldai, jis padarė Jus jautresnius kitų poreikiams, pirmiausiai alkaniems, tuo skatindamas Jūsų dosnumą kenčiantiems.
6. Kasdieniniai rūpesčiai, o ir svarbesnės problemos, su kuriomis susiduria pasaulis, reikalauja mūsų dėmesio ir mūsų veiksmų. Paprašykim Dievo maldoje padėti mums drašiai ir ryžtingai dirbti. Ten, kur mes galime dirbti bendrai, nedirbkime atskirai. Pasauliui reikia pagalbos, o jos reikia ir mums – krikščionims ir musulmonams – gerbiantiems ir vertinantiems vieni kitus. Turime tai patvirtinti savo abipuse meile ir bendradarbiavimu Dievo šlovei ir žmonijos gerovei.
7. Nuoširdžiai ir draugiškai aš sveikinu Jus ir pateikiu savo mintis Jūsų svarstymui. Aš maldauju Visagalio Dievo, kad jis padėtų sutvirtinti supratimo ir bendradarbiavimo ryšius, atsiradusius tarp krikščionių ir musulmonų, ir prisidėtų prie taikos atkūrimo ir stiprinimo tiek tarp tautų, tiek tarp visos žmonijos. Juk to giliai trokšta visi tikintieji – visi geros valios vyrai ir moterys.

Arkivyskupas Pier Luigi Celata   Kardinalas Paul Poupard
Sekretorius   Prezidentas

Sveikiname sukūrus šeimą

**Jeleną Vilčinską
ir Valdemarą Jakubovskį**

2006 metų rugsėjo 2 dieną.

Suradę meilę, ją branginkit. Tegū su metais ji tvirtės. Ji – ne atodūsiai jausmingi, ne kuždesiai vidur nakties. Drauge gyvenimą praeinant, bus visko: laimės ir vargų, juk meilė panaši į dainą, o ją sudėt labai sunku.

Būkit laimingi!

**Gitaną Makulavičiūtę
ir Aleksandrą Safarevič**

2006 metų rugsėjo 9 dieną.

Jūsų rankos sujungtos bendram gyvenimui, Jūsų širdys sukurtos vienai laimei kurti. Todėl saugokit vienas kitą kaip didžiausią turtą! Ir eikite per žemę tiesūs ir laimingi, neklupdami prieš audrą, nelinkdami prieš vėją! Saugokite bendros ugnies židinį!

Nuoširdžiai sveikina

Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Ramadan Bairamo šventė

Rozalija SAFIULINA

2006 metų spalio 29 dieną Vilniuje, Lietuvos Respublikos VRM kultūros rūmuose, įvyko šventė, skirta Ramadan Bairamui paminėti.

Totoriai suvažiavo iš visos Lietuvos – Vilniaus, Kauno, Alytaus, Panevėžio, Klaipėdos, Visagino, Varėnos. 700 žmonių talpinanti salė buvo beveik užpildyta. Renginį vedė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas. Jis šventės dalyviams ir svečiams priminė Ramadano prasmę: šis mėnuo yra devintasis pagal islamo kalendorių. Jo metu musulmonai 30 dienų nuo saulės patekėjimo iki laidos privalo susilaikyti nuo valgio, gėrimo, rūkymo, kūniškų malonumų bei pasilinksminimų. Pasninkas neprivalomas ligoniams, keliaujantiems, nėščioms ar kūdikį maitinančioms moterims. Kadangi pranašui Mahometui per Ramadaną buvo apreiškta Šventasis Koranas, daugelis tikinčiųjų ši mėnesį praleidžia mečetėse, susikaupia maldoje. Pasibaigus pasninkui Lietuvos totoriai, kaip ir visi pasaulio musulmonai, šią religinę šventę pažymi šeimose bei su draugais tris dienas. Tai viena pagrindinių Islamo švenčių. Prieš pradėdamas savo kalbą Adas Jakubauskas paprašė tylos minutę pagerbti mirusio vieno iškiliausių Lietuvos totorių veikėjų dr. doc. Romualdo Makavecko atminimą. Po to jis papasakojo apie Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pasiekimus. Sukurtas dokumentinis filmas apie Lietuvos totorius „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“, kuris Kazanės musulmoniškojo kino festivalyje „Zolotoj minbar“ laimėjo pagrindinį prizą už geriausią scenarijų. Šiais metais šis filmas buvo parodytas dviejuose kino festivaliuose: festivalyje „Zolotoj vitiaz“ bei Eurazijos kino festivalyje Maskvoje. 2006 m. balandžio 28 d. atidaryta pastovi ekspozicija apie Lietuvos totorius Trakų istorijos muziejuje. Praplėsta Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga, kurią dabar sudaro Vilniaus, Kauno, Alytaus, Klaipėdos, Panevėžio apskričių bei Varėnos rajono totorių bendruomenės. Paskutinį šių metų liepos savaitgalį prie Taučiliškių ežero Vilniaus rajone buvo organizuotas pirmasis Lietuvos totorių jaunimo sąskrydis, kuriame dalyvavo per 70 jaunuolių. Prie Vilniaus apskrities totorių bendruomenės įsteigtas ir sėkmingai veikia Senjorų klubas. Jis jungia apie 50 garbių mūsų bendruomenės senjorų.

Po to LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas papasakojo, kokius darbus yra numatyta atlikti ateinančiais metais: paminėti totorių įsikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 610-ties metų jubiliejų moksline konferencija ir tautine vakarone bei paminėti Raižių mečetės 500 metų jubiliejų. Jis pasiūlė pagalvoti, kaip atšvęsti šias gražias sukaktis.

Akompanatorė Aigul Zainulina ir dainininkė Zilia Sungatulina

Ateinančiais metais tikslinga suorganizuoti visos Lietuvos totorių bendruomenės sąskrydį prie ežero bei Sabantujų. Taip pat susirinkusiems buvo paviešinta, kad mūsų tautietė ponia Liusia Gaidukevičienė iš Varėnos rajono Subartonių kaimo ateinančių metų pavasarį planuoja atidaryti totorių etnografinį muziejų. LTBS pirmininkas pasidžiaugė, kad šių metų gruodžio mėn. arba kitų metų sausio mėn. bus išleistas 100-asis mėnraščio „Lietuvos totoriai“ numeris. Dabar laikraščio tiražas yra 600 egzempliorių, tačiau laikraštį galima leisti ir didesniu tiražu. A. Jakubauskas pakvietė suaktyvinti laikraščio platinimą Vilniaus mieste. Buvo pasveikintas Artūras Muchlia, kuris vasarą buvo išrinktas Nemėžio kaimo totorių bendruomenės pirmininku.

Šių metų rugsėjo 8 d. Alytaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkui Ipolitui Makulavičiui sukako 60 metų. Žodis buvo suteiktas Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovei Justai Kalinauskienei, kuri pasveikino jubiliatą ir įteikė jam departamento Sidabro Garbės ženklą „Už nuopelnus“.

Po to Adas Jakubauskas salėje susirinkusius Lietuvos totorius ir svečius pakvietė atvykti į Kurban Bairamo šventę VRM kultūros rūmuose 2007 metų sausio 6 dieną, šeštadienį, 13 val.

Po oficialios dalies prasidėjo viešnios iš Kazanės – Rusijos Federacijos ir Tatarstano liaudies artistės, Tatarstano valstybinio Musos Džalilio operos ir baletų teatro solistės, Gabdullos Tukajaus valstybinės premijos laureatės Zilios Sungatulinos koncertas.

Žymi dainininkė atliko įvairių muzikos žanrų kūrinius: totorių liaudies dainas, totorių ir rusų romansus, pasaulinę klasiką. Iš karto

buvo aišku, kad pas mus į svečius atvyko puiki artistė, aukštos klasės profesionalė.

Zilei chanum akomponavo puiki mergina gražiu vardu – Aigul. Ji dar tik studijuoja konservatorijos penktame kurse. Ši trapi mergina jau yra tapusi tarptautinio pianistų konkurso Vienoje laureate. Kartu jos abi suteikė nuostabų tikro meno pojūtį. Šaunuolės! Buvo daug dainų totorių kalba, skambėjo rusų romansai, ištraukos iš operėčių, taip pat daina italų kalba. Keletą solinių numerių atliko Aigul.

Mano asmeniniai išpuodžiai: aš sužavėta! Ypač buvo malonu, kai dainininkė uždainavo dainą apie Tėvynę, tą vietą, kurioje esi gimusi, kur tave traukia visą gyvenimą. Staiga prisiminiau vaikystės pojūčius – taip dainavo mano tėvas ir mama. Dainos žodžių aš nesupratau, bet melodija palietė pačias dvasios gelmes. Ir dabar Zilia Sungatulina sujungė šiuos jausmus, tačiau tik jau suaugusios moters, visiškai kitaip suprantančios gyvenimą.

Labai jausmingai nuskambėjo rusų romansai. Ypač patiko senovinis rusų romansas „Varpelis din dilin“. Atrodė, kad dainininkės balsas pats kaip varpelis mirguliavo visomis garso spalvomis.

Puikiai fortepijonu skambino koncertmeisterė Aigul. Jos grakščios rankos lyg paukščio sparnai skraidė virš instrumento, o pirštai – klavišais. Tai talento ir daugelio repetitijų rezultatas. Stebuklinga muzika liejosi nuo scenos į salę.

Tai buvo aukštos klasės profesionalių koncertas! Seniai nebuvau tokiose koncertuose, kur nėra supratimo apie fonogramą, o yra tikras menas, dovanojantis žmonėms džiaugsmą.

Dar kartą „Bravo!“ . Būtent šiuo žodžiu dėkingi klausytojai lydėjo kiekvieną dainą.

Damiras chazratas GIZATULINAS: „Mes pasirengę sudaryti bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos musulmonų muftiatu“

(Atkelta iš 1 psl.)

Gerbiamas Damirai chazratai, papasakokite, kaip pradėjote dalyvauti religinėje veikloje.

Mūsų šeimoje islamo tradicijos ir pagrindai niekada nebuvo pamirštami, todėl, vos atsiradus galimybei gauti religinį išsilavinimą, aš ja iškart pasinaudojau. 1986 metais muftijus mane paskyrė vadovauti sekmadieninei mokyklai prie Pagrindinės Maskvos mečetės. Dalyvavau memorialinėje mečetėje ant Poklonnaja kalno. Ten iš pradžių buvo pastatyta cerkvė, vėliau mečetė, sinagoga.

1994 metais musulmonų suvažiavimas mane išrinko pirmuoju muftijaus pavaduotoju.

Taigi religinėje organizacijoje dirbate jau 20 metų! Ar galėtumėte papasakoti apie savo veiklos rezultatus, kuo nors pasidžiaugti?

Per trumpą laiką muftiatas išleido daug religinės literatūros, mokymo priemonių, reguliariai leidžia kelis musulmoniškus laikraščius, rengia televizijos ir radijo laidas apie islamą.

1986 metais į mečetę atlikti vidurdinio namazo ateidavo septyni žmonės. Dabar penktadieniais visi norintys netelpa mečetėje, daug tikinčiųjų meldžiasi lauke, ant asfalto pasitiesę kilimėlius. Dėl to mes pradėjome naujų, didelių maldos namų, talpinančių 6 tūkstančius žmonių, statybą. Jau atlikti geologiniai tyrinėjimai, projektas suderintas su miesto statybos taryba, kuri palaikė koncepcinį sprendimą statyti šiuos namus istorinėje vietoje – Maskvos administraciniame Meščianskij rajone, už dviejų šimtų metrų nuo Sodų žiedo (Sadovoje kolco). Tai Maskvos centras. Jau pradėti žemės darbai, išlieti pamatai, o 2008 metais mes planuojame baigti mečetės statybą.

Prieš dvejus metus Sąjungų rūmų Kolonų salėje mes iškilmingai atšventėme Maskvos Pagrindinės mečetės šimtmetį. Ši mečetė viena iš nedaugelio, kurios sovietų valdžia neuždarė dėl politinių motyvų. Joje meldėsi daugelis musulmoniškųjų šalių lyderių, su oficialiu vizitu apsilankiusių Sovietų Sąjungoje: Gamalis Abdel Naseras, Sukarno, Muamaras Kadafis bei kitų politinių bei religinių Azijos, Afrikos ir Europos šalių veikėjai. Per paskutiniuosius metus mečetė kapitališkai suremontuota, padidintas jos kiemas, jos teritorijoje pastatytas naujas didelis pastatas – Rusijos muftijų tarybos rūmai.

Ar tai pati seniausia Maskvos mečetė?

Maskvos pedagoginio universiteto doc. filolog. m. kand. Landyš Latfullina, Damiras-chazrat Gizatulinas, Maskvos islamo universiteto rektorius Maratas-chazrat Murtazinas, rektorius padėjėja Alsu Sidikova.

Pati seniausia Maskvos mečetė – Istorinė mečetė, pastatyta 1816 metais. Ji yra Didžiojoje totorių gatvėje. Iš viso sostinėje penkios mečetės, bendrai talpinančios 10 tūkstančių maldininkų. Deja, to nepakanka pusantro milijono Maskvoje gyvenančių musulmonų. Šiuo metu Rusijoje gyvena apie 20 milijonų musulmonų.

Kiek Maskvoje totorių?

Aštuoni šimtai tūkstančių. Tai daugiau nei Kazanėje, kur bendras gyventojų skaičius – 1,2 mln. žmonių. Todėl Rusijos sostinė puošia daug žinomų totorių pavardėmis pavadintų gatvių: Musos Džalilio – poeto didvyrio, Ibrahimovo – žinomo boksininko, taip pat yra daug kitų gatvių, primenančių apie istorinius ir šiuolaikinius rusų ir totorių tautų ryšius.

Akivaizdu, jog turite sąlygas organizuoti totorių mokyklą?

Maskvoje veikia viena totoriška

mokykla ir vienas vaikų darželis, kuriuos mes globojame. Jų galėtų būti daugiau.

Maskvos pedagoginiame universitete atidaryta totorių kalbos katedra.

Maskvoje veikia Islamiškasis universitetas. Ar jame gali studijuoti ir studentai iš Lietuvos?

Mokslas trunka penkerius metus. Universiteto rektorius Maratas chazratas Murtazinas – arabistas filologas, labai talentingas žmogus.

Iš Lietuvos pas mus dar niekas nesimokė, tačiau tai būtų visiškai realu. Mes pasiryžę sutvirtinti bendradarbiavimą su Lietuvos musulmonų muftiatu ir pakviesti į Maskvą muftijų Ramazaną Krinickį sudaryti sutartį dėl bendradarbiavimo. Mes gerbiame Ramazaną, jis gerai kalba totoriškai. Jis, žinoma, dar jaunas žmogus, jam reikia padėti. Aš buvau su juo susitikęs tarptautinėse konferencijose Turkijoje, Libijoje, Egipte, Maskvoje,

Konferencijoje Libijoje antras iš dešinės Damiras-chazrat su Adu Jakubausku ir Ramazanu Krinickiu.

Tatarstane.

Akivaizdu, kad Jūs pažįstate ir daugiau totorių diasporos atstovų iš Lietuvos.

Man gerai pažįstamas Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas – labai inteligentiškas, išsilavinęs žmogus, mokslų daktaras, gerai mokantis rusų, anglų, lietuvių, lenkų kalbas. Šiais metais mes kartu buvome komandiruotėje tarptautinėje konferencijoje Libijoje, vėliau Malyje. Ten jis laisvai bendravo angliškai. Perduokite nuo manęs linkėjimus Adui Jakubauskui, Ramazanui Krinickiui. Visiems Lietuvos totoriams musulmonams linkiu draugiško bendradarbiavimo, tarpusavio supratimo ir pagarbos.

O kokiomis kalbomis Jūs šnekate, gerbiamas Damirai chazratai?

Gerai kalbu totoriškai, rusiškai, turkiškai, skaitau ir suprantu arabų kalba. Mėgstu totorių filologinius tyrinėjimus. Žodžių etimologijos tyrinėjimai man suteikia didelį malonumą. Surinkau didelę rusų, totorių ir pasaulinės literatūros kolekciją.

O jūsų žmona neprieštarauja

domėjimuisi knygomis?

Mano žmona Lilija chanum – filologė, baigusi Kazanės valstybinį universitetą, turinti senovės totorių runinių rašmenų specialybę. Dalis runų paskendo Jenisejuje statant Bratsko hidroelektrinę. Buvo atvažiavę suomių mokslininkai, pamatė šiuos užrašus ant akmenų ir nustatė, jog tai ne suomių, o totorių užrašai. Buvo padarytos šių užrašų nuotraukos.

Ar egzistuoja bendras valdymo organas, kuris vienija Rusijos respublikų ir sričių musulmonų valdybas?

Tas organas yra Rusijos muftijų taryba, įkurta 1996 metais. Šiuo metu Muftijų tarybos pirmininkas yra muftijus šeichas Ravilis Gainutdinas. Į Tarybos sudėtį įeina beveik visos Rusijos dvasinės valdybos, išskyrus tas, kurios palaiko muftijų Talgatą Tadžutdiną. Jis vadovauja vadinamajai Rusijos centrinei dvasinei musulmonų valdybai, esančiai Ufoje. Tačiau netgi visa dvasinė Baškortostano taryba įeina į Rusijos muftijų tarybos sudėtį.

O Tatarstanas?

Dvasinė Tatarstano valdyba palaiko

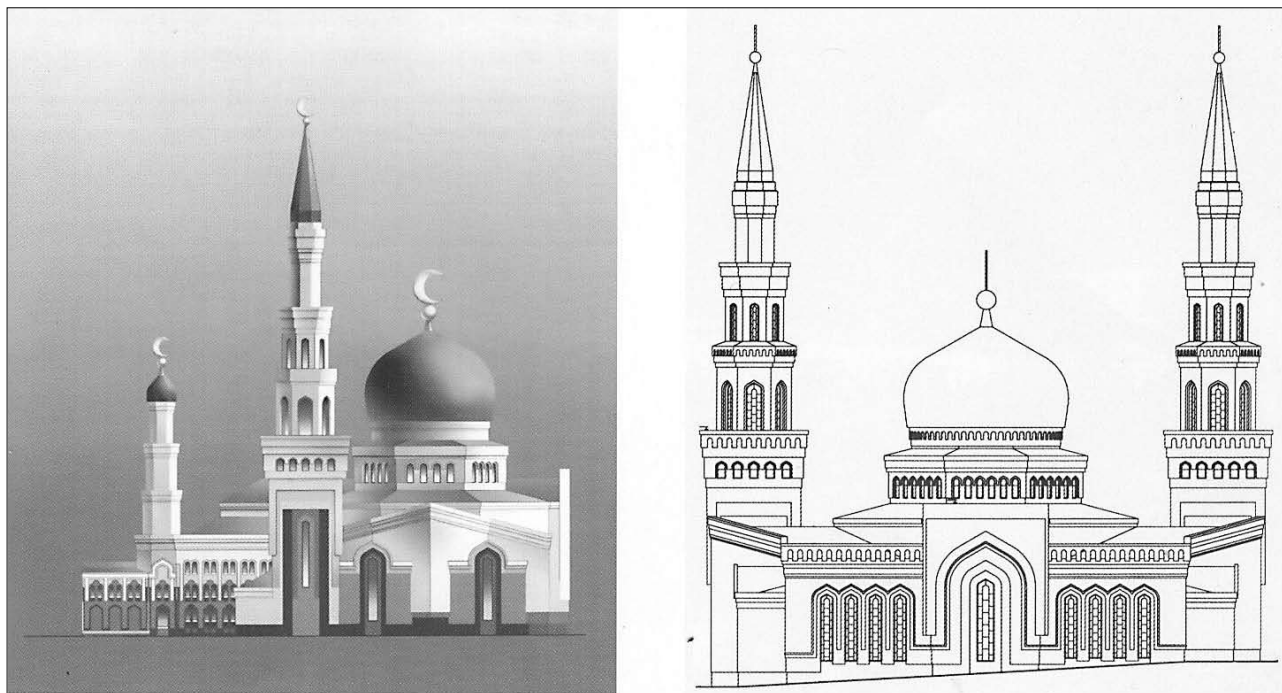
Rusijos muftijų tarybą ir įeina į jos sudėtį.

Kokie Jūsų muftiato ir Rusijos muftijų tarybos santykiai su valstybiniais Rusijos organais ir kitomis religinėmis konfesijomis?

Gerai. Valstybė padeda restauruoti paminklus, mečetes. Rusijos valstybės veikėjai randa laiko mūsų problemų sprendimui. Muftijų tarybos iniciatyvą dėl Maskvos pagrindinės mečetės patalpų išplėtimo palaikė prezidentas Vladimiras Putinas ir Maskvos meras Jurijus Lužkovas. Praėjusių metų rugsėjo 10 dieną iškilmingai įmūrytas kertinis akmuo į naujojo Maskvos pagrindinės mečetės pastatų komplekso pamatus. Ceremonijoje dalyvavo sostinės meras Jurijus Lužkovas ir jo pavaldiniai, tiesiogiai atsakantys už statybas.

Santykiuose su religinėmis bendruomenėmis pirmenybę teikiame Rusijos stačiatikių cerkvei. Taip pat palaikome gerus ryšius su judėjų, katalikų, liuteronų bažnyčiomis.

Dėkoju už pokalbį.

Naujos Maskvos mečetės projektas

Totorių kilmės Prancūzijos keramiko viešnage

2006 metų rugsėjo viduryje Lietuvoje lankėsi Prancūzijoje gyvenantis keramikas Bogdanas Saczkowski su žmona Dominique Roche. Jo motina yra Lenkijos totorė, kilusi iš Gembickių giminės. Bogdano Saczkowskio apsilankymo Lietuvoje tikslas – noras apsilankyti Lietuvos totorių kaimuose, apžiūrėti mečetes ir kapines bei pažinti žmones. Pora lankėsi Keturiasdešimt totorių, Nemėžio, Raižių kaimuose, Vilniaus Lukiškėse bei Kaune. Bogdanas Saczkowski ir Dominique Roche yra gerai žinomi Prancūzijoje keramikai. Savo kelionės išpuščius pora žadėjo pristatyti vienam Prancūzijos televizijos kanalui.

Žinių radijo laida apie religijų laisvę

2006 metų rugsėjo 29 dieną „Žinių radijo“ pokalbių laidoje „Raktas“ diskutuota religijų laisvės tema. Laidoje dalyvavo Dialogo kultūros instituto direktorius teologas Rimantas Meškėnas, žurnalo „Baltijos miškai“ ir mediana“ vyriausiasis redaktorius, žurnalistas Vidmantas Valiušaitis ir Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas. Laidą vedė žurnalistas Audrys Antanaitis.

Laikraštis „Lietuvos totoriai“ internete

Su laikraščio „LT“ elektronine versija bus galima susipažinti Tautinių bendrijų namų tinklalapyje adresu: www.tbn.lt. Užėjus į tinklalapį reikia paspausti nuorodą „Tautinės mažumos“, jai atsidarius – „Totoriai“. Šioje svetainėje galima perskaityti paskutinį laikraščio numerį. Ten taip pat patalpintas laikraščio „LT“ archyvas.

„LT“ informacija

DISKUSIJA TARYBOS POSĖDYJE BUVO DALYKINĖ

(Atkelta iš 1 psl.)

Tai, kad Romualdas Makaveckas iš tiesų yra nusipelnęs totorių diasporai ir Lietuvos kultūrai, niekam nesukėlė abejonių. Jis buvo vienas iš aktyviausių aktyviausių šio laikraščio korespondentų, jo iniciatyva buvo organizuojami Orientai ir kiti renginiai. Posėdyje dalyvavo mirusiojo našlė Felicija Makaveckienė, kuri padėjo Jonui Ridzvanavičiui už šiltą prisiminimų straipsnį apie Romualdą. Ji pažymėjo, kad Romualdas buvo ne tik visuomenininkas, bet ir labai geras dėstytojas, nes mokėjo studentams savo dalyką išdėstyti aiškiai, suprantamai. „Aš susidomėjau termodinamika po Makavecko paskaitų“, - prisipažino ne vienas studentas. „Jis lengvai bendravo su studentais“, - patvirtino Jonas Ridzvanavičius.

Buvo išsakyti pasiūlymai, kaip turėtų būti pagerbtas R. Makavecko atminimas. Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas pasiūlė parašyti ir išleisti nedidelę knygėlę. Šią idėją palaikė Stepas Ščiuckas. Jis pasakė, kad vienoje knygoje galima įdėti daugelio totorių veikėjų biografijas. Taip pat buvo pasiūlyta ant namo, kuriame daugelį metų gyveno R. Makavecko šeima, atidengti memorialinę lentą.

Visapusiškai apsvarstę situaciją tarybos nariai nusprendė, kad reikia aptarti šį klausimą su R. Makavecko dukros šeima ir namo kaimynais.

Apie Ramadan bairamą

LTBS pirmininkas A. Jakubauskas informavo tarybos narius apie planuojamą Ramadan bairamo šventę VRM kultūros rūmuose.

Svarstant šį klausimą diskusijų sukėlė numatytas renginio pradžios laikas – 14 valandą. Pasikeitus nuomonėmis, nuspręsta pradėti renginį 12 valandą, daugiau nieko nekeičiant. Skelbimą apie renginį nuspręsta spausdinti laikraštyje.

Mūsų prioritetai

Anot dr. Ado Jakubausko informacijos, Lietuvos vyriausybė priėmė programą, pagal kurią galima gauti lėšų tautinių mažumų kultūros vystymui, senų ir sugriautų pastatų atstatymui, naujų kultūrinės ir socialinės paskirties objektų statybai. Klaipėdos totorių bendruomenės „Nur“ pirmininkas Fliuras Šaripovas pasiūlė į projektą įtraukti mečetės statybą. Taip pat buvo pasiūlymų dėl bendruomenės namų Kaune ir Keturiasdešimt totorių kaime statybos.

Dėl etnografinio muziejaus Varėnos rajone ir Varėnos bendruomenės priėmimo į LTBS

Su informacija dėl totorių etnografinio

muziejaus atidarymo kreipėsi Varėnos rajono totorių bendruomenės pirmininkė Liusia Gaidukevičienė. Ji papasakojo, kad jos sodyba yra šalia žinomų ir turistų lankomų vietų - Grūto parko, Vinco Krėvės-Mickevičiaus namo-muziejaus. Šios aplinkybės labai palankios, kad jos name būtų atidarytas totorių etnografinis muziejus. Ji pažymėjo, kad jau yra surinkusi nemažai totorių buities ir kultūros eksponatų, galinčių sudominti turistus. Muziejus bus susijęs su pozityvios informacijos apie Lietuvos totorius skleidimu, istorijos paveldo išsaugojimu. Ji sakė, kad reikia atsikratyti nepilnavertiškumo komplekso, kuris verčia kai kurias žmones slėpti savo tautybę, reikia parodyti jaunimui, kad totoriai turi kuo didžiuotis. Į jų sodybą jau buvo atvažiavę totorių iš Vokietijos ir Prancūzijos, kurie paliko padėkos laiškus. L. Gaidukevičienės žodžiais, ekspozicijos apipavidalinimui reikalinga materialinė parama.

Iš tiesų, gera iniciatyva. Tiesa, buvo išsakyta abejonių, kiek tikslinga atidaryti tokių muziejų kaimo vietovėje, ar nebūtų geriau visus turimus eksponatus sutelkti vienoje vietoje, pavyzdžiui, sostinėje. Nuspręsta pritarti L. Gaidukevičienės iniciatyvai ir suteikti jai 500 litų pagalbą.

Be to, vienbalsiai nutarta priimti Varėnos rajono totorių bendruomenę į Lietuvos totorių bendruomenių sąjungą.

Gal Sabantujus taps Lietuvos totorių švente?

Jau ne kartą buvo išsakytas pasiūlymas organizuoti visos Lietuvos Sabantujų. Šis klausimas buvo visapusiškai apsvarstytas LTBS tarybos narių. Alytaus rajono totorių bendruomenės pirmininkas Ipolitas Makulavičius pasiūlė šią idėją paskelbti laikraštyje, kad būtų galima sužinoti žmonių nuomonę. A. Jakubauskas pažymėjo, kad liepos pabaigoje buvo organizuotas Lietuvos totorių jaunimo sąskrydis. Tai vienas mūsų darbo segmentų, o Sabantujus galėtų suvienyti bendruomenę, - pabrėžė jis. Fliuras Šaripovas entuziastingai pasiūlė organizuoti visos Lietuvos Sabantujų Klaipėdos totorių bendruomenėje. Taip pat buvo pasiūlymų šventę rengti kur nors Lietuvos centre, tačiau po ilgų diskusijų buvo nutarta sutikti su Fliuo pasiūlymu. Beveik visi jo bendruomenės totoriai yra gimę Rusijoje ir supranta, kaip rengti Sabantujų, jie galėtų parodyti gerą pavyzdį visiems Lietuvos totoriams.

Apie kelionę į Kazanę

Kaip žinoma, praėjusiais metais Kazanės tūkstantmečio proga buvo organizuotos nemokamos ekskursijos

į Tatarstano sostinę. Buvo pažadėta ši projektą tęsti ir šiemet. A. Jakubauskas šiuo klausimu kreipėsi į Pasaulinio totorių kongreso vykdomąjį komitetą, tačiau gavo atsakymą, kad ekskursijas organizuoti galima, tačiau už savo pinigų, nes nemokamų kelionių programa baigta dėl lėšų stygiaus.

Nuspręsta šiuo klausimu laišku kreiptis į Tatarstano prezidentą M. Šaimijevą.

Bus ar ne Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totorių konfederacija?

Prieš septynerius metus bendrame Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totorių lyderių susitikime buvo priimtas sprendimas įkurti konfederaciją. Visus šiuos metus sprendimas neįgyvendintas, neužregistruoti įstatai. Kilo diskusija, kiek tikslinga būtų ši konfederacija. Nutarta pasiūlyti Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totorių bendruomenių lyderiams susirinkti iš naujo ir aptarti konfederacijos tikslus ir uždavinius, patvirtinti nuostatus, jeigu jos nauda taps akivaizdi.

Dėl Kauno mečetės remonto

Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas informavo susirinkimo dalyvius apie mečetės remonto eigą. Šiuo metu rekonstruojamas tualetas, pakeisti vamzdžiai, po Ramadan Bairamo bus patiesti kilimai. Marytė Krinickaitė užsakė naujus langus antram mečetės aukštui. Nepavyko pakeisti šildymo sistemos, tačiau tai planuojama padaryti kitų metų pavasarį. Antrajame aukšte planuojama įrengti tualetą ir apsiprausimo patalpą moterims. Rengiama tolimesnio remonto išlaidų sąmata. Anot R. Jakubausko, didžiausia mečetės bėda – bloga minareto būklė. Kadangi minaretas nešildomas žiemą, viršutinėje jo dalyje yra siena.

Mečetės būklė sukėlė susirūpinimą visiems susirinkimo dalyviams. Jonas Ridzvanavičius pasakė, kad mečetę lanko ir užsienio delegacijos. Tačiau ką jos mato?! L. Gaidukevičienė pasiūlė pasodinti gėlių prie mečetės. Visi pritarė tam, kad mečetę būtina aptverti. Vienas iš variantų – gyvatvorė su vieline tvora.

Dar kartą apie asociacijas...

„Dura lex, sed lex“ (blogas įstatymas, tačiau tai – įstatymas), teigia lotynų išmintis. Kitais žodžiais tariant, kad ir koks būtų įstatymas, jo reikia laikytis.

Nepaisant to, demokratijos sąlygomis laikydami įstatymo mes turime teisę išsakyti savo nuomonę apie teisinių aktų turinį ir jų teisingumą, siūlymą juos taisyti ar keisti. Savo logika kelia abejonių Lietuvos Respublikos asociacijų

įstatymas. Konkrečiai punktas, kad asociaciją gali įsteigti trys žmonės. Tai leidžia paprastai trijų asmenų šeimai užregistruoti organizaciją skambiu pavadinimu ir kreiptis į valstybinius organus ir kitus rėmėjus su prašymu suteikti paramą, tokiu būdu gauti nemažas sumas savo „veiklai“, dangstantis vienu ar dviem renginiais per metus. Toks įstatymas veikia žmonių, siekiančių pasipelnyti prisidengus visuomenine veikla, naudai.

Tarp kitko, S. I. Ožegovo „Rusų kalbos žodyne“ žodis „asociacija“ aiškinamas kaip „žmonių ar žmonių grupių, užsiimančių ta pačia veikla, susivienijimas“. Panašus termino išaiškinimas pateiktas ir V. Vaitkevičiūtės „Tarptautinių žodžių žodyne“, (Vilnius, 1999), kur žodis „asociacija“ aiškinamas: „organizacijų arba asmenų susivienijimas bendrai ūkinei, politinei, kultūrinei ar kt. veiklai“. Tuo tarpu labai sunku įsivaizduoti, kad žodis „susivienijimas“ gali asocijuotis su trimis žmonėmis, kurios tiksliau galima apibūdinti terminu „grupė“ arba „pirminė organizacija“, tačiau jokių būdu ne „asociacija“. Galų gale, ar galima į vieną eilę statyti trijų žmonių susivienijimą su organizacijų susivienijimu?

Kyla natūralus klausimas, ar galima kritikuoti tokį įstatymą? Manychia, kad ne tik galima, tačiau būtina. Be to, reikėtų kreiptis dėl Asociacijų įstatymo pataisos, kad šis įstatymas neleistų mėgėjams parazituoti dangstantis „visuomenine“ veikla.

Tokie buvo pagrindiniai klausimai LTBS tarybos posėdyje, vykusiame Kauno mečetėje paskutinę šių metų rugsėjo dieną. Visų klausimų svarstymas vyko dalykinių ir konkrečių diskusijų būdu bei tarpusavio supratimo atmosferoje.

LR Seime

2006 metų spalio 17 d. Jos Didenybės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės karalienės Elžbietos II valstybinio vizito Lietuvos Respublikoje metu tautinių bendrijų atstovai buvo pakviesti išklausti Jos Didenybės karalienės Elžbietos II kalbos iškilmingame Lietuvos Respublikos Seimo posėdyje. Lietuvos totorių bendruomenių sąjungai atstovavo LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

Senjorų klubo susitikimas

2006 metų rugsėjo 22 dieną Vilniaus Tautinių bendrijų namuose (Raugyklos g.25) įvyko Senjorų klubo susitikimas. Susitikimo dalyviai pasižiūrėjo dokumentinį filmą, pasivaišino, padainavo karaoke. Sekantis senjorų klubo susitikimas įvyks 2006 m. lapkričio 10 d. (penktadienį) 15 val. Garbius senjorus kviečiame aktyviai dalyvauti.

„LT“ informacija

Tautinių bendrijų atstovų viešnagė Briuselyje

Tautinių bendrijų atstovai su europarlamentare dr. Margarita Starkevičiūte Europos Parlamento rūmuose

2006 metų spalio 4–6 dienomis tautinių bendrijų atstovai Europos parlamento narės dr. Margaritos Starkevičiūtės kvietimu lankėsi Briuselyje. Jiems buvo organizuota pažintinė–mokomoji programa „Europos Parlamento veikla, tautinių mažumų teisės ir galimybės ES“. Kelionę organizavo EP narės M. Starkevičiūtės biuras Vilniuje. Išvykos dalyviai buvo supažindinti su Europos parlamento darbu, lankėsi EP plenarinių posėdžių salėje, susitiko su EP nare Margarita Starkevičiūte.

Po to delegacija lankėsi Lietuvos

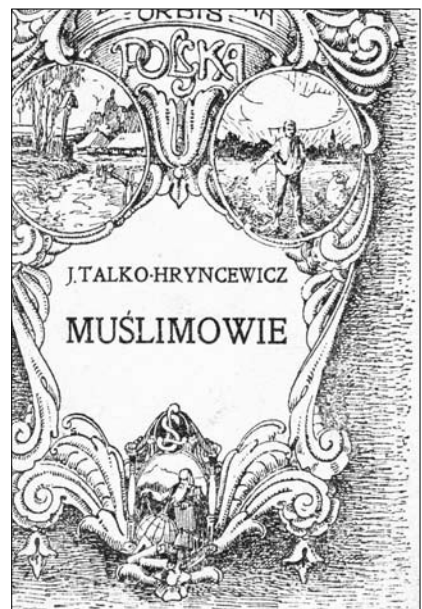
Respublikos nuolatinės atstovybės prie NATO būstinėje, kur buvo supažindinta su atstovybės veikla. Europos komisijoje, Teisės, laisvių ir saugumo direktorate tautinių bendrijų nariai susitiko su šios institucijos atstovu Aristotelium Gavriliadziu. Su šiuo pareigūnu diskutuota apie pilietiškumą ir pagrindines piliečių teises. Diskusija buvo įdomi ir naudinga abiem pusėms. Paskutinę išvykos dieną spalio 6 delegacija susitiko su Lietuvos Respublikos nuolatinės atstovybės ES ambasadoriaus pavaduotoju Eriku Petriku.

Vertingas muziejaus eksponatas

Į kuriamą Lietuvos totorių muziejų pavyko įsigyti profesoriaus Juljano Talko–Hrynecwicziaus veikalą „Mušlimowie, czyli tak zwani Tatarzy Litewscy“ („Musulmonai, arba taip vadinami Lietuvos totoriai“), išleistą Krokovoje 1924 metais.

Knyga yra 126 puslapių, geros būklės. Krokuvos Jogailos universiteto profesorius J. Talko–Hryneczczius prieškaryje buvo plačiai žinomas antropologas. Tyrinėjo įvairių tautų etnografiją, antropologiją ir archeologiją Lenkijoje, Ukrainoje, Sibire. Daugelio monografijų autorius. Po Pirmojo pasaulinio karo

jis susidomėjo Lietuvos totoriais, kurių problematikos tyrinėjimams paskyrė nemažai laiko.

Tautiečių, gyvenančių užsienyje, palaikymas turėtų būti Tatarstano prioritetas, – mano Mintimeras Šaimijevas

Ruslanas MUCHAMEDŠINAS

2006 metų spalio 24 d. Tatarstano prezidentas Mintimeras Šaimijevas dalyvavo Pasaulinio tautiečių kongreso Sankt Peterburge plenariniame posėdyje. Į tarptautinį forumą susirinko 600 delegatų iš beveik 80 pasaulio šalių.

Prieš renginio pradžią Mintimeras Šaimijevas padėjo gėlių prie didžiojo totorių poeto Gabdulos Tukajaus paminklo, kuris totorių klasikui buvo atidengtas mieste prie Nevos šių metų birželį. Tatarstano prezidentas labai simbolišku faktu pavadino tai, kad paminklas įžymiajam poetui buvo atidengtas, kai sukako 120 metų nuo jo gimimo.

Pasaulinis tautiečių kongresas buvo atidarytas lygiai vidurdienį Taurijos rūmų Dūmos salėje. Sveikinimo kalba į susirinkusiuosius kreipėsi Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas.

Tatarstano delegacijos sudėtyje į Sankt Peterburgą atvyko Tatarstano Respublikos prezidento valstybės patarėjas tarptautiniais klausimais, Tatarstano Respublikos prezidento Vidaus ryšių departamento direktorius Timūras Akulovas ir Pasaulinio totorių kongreso pirmininkas Rinatas Zakirovas. Be to, kongrese dalyvavo Vokietijos, Lietuvos, Baltarusijos, Azerbaidžano, Ukrainos ir kitų šalių totorių diasporų atstovai.

Kadangi pirmąją plenarinio posėdžio dalį atidarė Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas, garbė atidaryti antrąją posėdžio dalį atiteko Tatarstano prezidentui Mintimerui Šaimijevui. „Sankt Peterburgas mums – ypatingas miestas, – savo kalboje pabrėžė Mintimeras Šaimijevas. – Kai jis buvo statomas, daugelis totorių tapo šiaurinės sostinės statytojais“. Be to, jo žodžiais tariant, vietinė mečetė daugelį metų buvo viena gražiausių Rusijos mečečių, pirmasis totoriškas laikraštis „Nur“ taip pat buvo išleistas būtent Sankt Peterburge. Vienu metu Valstybės Dūmos musulmonų frakcijai vadovavo žymus totorių mąstytojas ir visuomenės veikėjas Sadri Maksudi. Daugelis žymių mūsų šalies veikėjų turėjo totoriškas šaknis, tarp jų Deržaviną, Turgenjevą, Karamziną, Kutuzovą ir kiti.

Tatarstano Respublikos prezidento nuomone, tautiečių užsienyje palaikymo Rusijos politika turėtų apimti ne tik rusus, bet ir kitas tautas, kurių istorinės tėvynės yra dabartinėje Rusijos Federacijoje.

Glaudus Respublikos valdžios organų, Rusijos Federacijos Užsienio reikalų ministerijos ir Pasaulinio totorių kongreso bendradarbiavimas duoda vaisių, – pabrėžė

Tatarstano prezidentas Mintimeras Šaimijevas tarp suvažiavimo delegatų

Mintimeras Šaimijevas. „Kartu su Federaliniais valdžios organais mes galime ir privalome padaryti daug totorių, rusų ir kitų tautų kultūrų palaikymui“, – savo nuomonę išreiškė valstybės galva. Šiandien, norėdamas išlaikyti gimtąją kalbą, Tatarstanas suorganizavo totorių kalbos mokytojų kvalifikacijos kėlimo kursus mokytojams iš NVS bei kitų užsienio šalių. Pasaulinio totorių kongreso Vykdomasis komitetas sėkmingai bendradarbiauja su 35 pasaulio šalių totorių organizacijomis, jam padedant tautiečiai užsienyje užmezga ryšius verslo srityje. Už Rusijos ribų vyksta tarptautiniai totorių folkloro festivaliai: „Siujumbike palikuonys“ Jaltaje, Kryme, „Kiev Sandugač“ (Kijevo lakštingala) Ukrainoje, „Irtyš Monnary“ (Irtyšiaus melodijos) Kazachstane. Studentai iš užsienio šalių kviečiami studijuoti Tatarstano universitetuose. Jeigu jaunuoliai norės pasilikti, Mintimeras Šaimijevo žodžiais, tai užtikrins kvalifikuotų darbuotojų Tatarstane gausėjimą.

Tautiečių palaikymas užsienyje apima ir aprūpinimą informacija. Šiandien palydovinio kanalo „Novyj vek“ (Naujasis amžius) laidas žiūri ne tik visos Rusijos totoriai, bet ir totoriai, gyvenantys kitose valstybėse. Be to, Mintimeras Šaimijevas pažymėjo ir kitus šios problemos aspektus. Daugelį metų vienintelė radijo stotis visame pasaulyje, transliuojanti totorių kalbą, buvo „Laisvės radijo“ totorių ir baškirų redakcija, finansuojama JAV kongreso. „Rusijos radijas dirba 35 pasaulio kalbomis, o tuo tarpu totoriams – antrajai pagal gausumą Rusijos Federacijos tautai – nėra skirta nė vieno federalinio kanalo“, – pasakė Tatarstano galva.

„Dėl suartėjimo, tarpusavio supratimo,

dvasinio komforto mes kartu su jumis galime padaryti daug. Pasaulis tapo daug atviresnis, atstumai mažėja, pasinaudokime visais šiais aspektais bendrų interesų naudai“, – kalbos pabaigoje pabrėžė Tatarstano prezidentas. Savo interviu žiniasklaidos atstovams Mintimeras Šaimijevas išreiškė nuomonę, kad tarpusavio pagalbos ir palaikymo klausimai vienodai liečia visų tautų, nepriklausomai nuo jų nacionalinės ir religinės priklausomybės, interesus. Jis taip pat pabrėžė, kad totorių tautos atstovų yra daugiau nei 20 delegacijų, atvykusių į kongresą, sudėtyje. „Tai liudija pagarbą jiems ir totorių diasporos įtaką užsienyje“, – pareiškė Tatarstano prezidentas.

Įvairiais skaičiavimais užsienio šalyse šiuo metu gyvena apie 1 mln. 170 tūkstančių totorių. Turėdama didelę patirtį palaikyti totorių diasporą užsienyje, Tatarstano Respublika vaidina ypatingą vaidmenį šioje srityje. Ši veikla remiasi Tatarstano Respublikos Konstitucija. Tarp didžiausių Tatarstano realizuotų projektų yra totorių bendruomenių dalyvavimas ruošiant ir minint Kazanės 1000 metų jubiliejų. 2006 metai Tatarstane paskelbti Literatūros ir meno metais, buvo organizuota daug stambių renginių, skirtų Gabdulos Tukajaus gimimo 120 metinėms, 100 Musos Džalilio gimimo metinėms, kitų žymių kultūros ir meno veikėjų jubiliejams. Renginius organizuoti padėjo ir užsienio totorių bendruomenės. Visuomeninius renginius, literatūrinius vakarus, koncertus, skirtus M. Džaliliiui, vedė Vokietijos, Turkijos, Latvijos, Ukrainos, Kazachstano, Kirgistanas, Tadžikistano ir Uzbekistano totorių bendruomenės. G. Tukajaus gimimo metines pažymėjo Suomijos ir JAV totoriai.

Мечувоос тотиорайи

Дамир хазрат ГИЗАТУЛЛИН:

«МЫ НАМЕРЕНЫ ЗАКЛЮЧИТЬ ДОГОВОР О СОТРУДНИЧЕСТВЕ С МУФТИЯТОМ МУСУЛЬМАН ЛИТВЫ»

Галим СИТДЫКОВ

Начнем с легенды. На сельской сходке разгорелся спор: как назвать деревню?

Решили: кого увидим первого, так и назовем. Прилетела сова. На татарском языке сова – ябалак. Современное название деревни – Эбалак.

В этой деревне в Кайбицком районе Татарстана родился в 1952 году Дамир хазрат Гизатуллин – первый заместитель муфтия мусульман европейской части России. После окончания железнодорожного училища отслужил в армии. В годы перестройки и национального возрождения окончил Исламский колледж в Москве и Российскую академию государственной службы (факультет управления). Во время недавнего участия в Международной книжной выставке в Москве удалось встретиться с Дамиром хазратом и побеседовать.

- Уважаемый Дамир хазрат, расскажите, с чего началось Ваше участие в религиозной работе?

- В нашей семье никогда не забывались основы и традиции ислама. Поэтому, как только появились возможности для получения религиозного образования, я сразу этим воспользовался. В 1986 году муфтий назначил меня руководителем воскресной школы при Соборной мечети в Москве. Принимал участие в строительстве мемориальной мечети на Поклонной

горе. Там сначала церковь построили, потом – мечеть, синагогу.

В 1994 году съезд мусульман избрал меня первым заместителем муфтия.

- Если брать за точку отсчета 1986 год – получается 20 лет! Можно ли подвести какие-то итоги? Чему-то порадоваться?

- Благодаря активной деятельности муфтията, за короткое время выпущено большое количество религиозной литературы, учебных пособий, регулярно издаются несколько мусульманских газет, созданы телевизионные и радиoproграммы об исламе.

В 1986 году на полуденный намаз в ме-

четь приходило семь человек. Сегодня, по пятницам, все желающие не помещаются в мечети и большое число верующих молится, постелив коврики на асфальт, во дворе. В связи с этим, мы начали возведение нового большого молеельного дома на шесть тысяч человек. Уже произведены геологические изыскания, проект согласован с градостроительным советом, где концептуальное решение поддержано: строить этот дом на историческом месте – в Мещанском административном районе Москвы, в двухстах метрах от Садового кольца. Это – центр Москвы. Уже начаты земляные работы, заложен фундамент, в 2008 году мы намерены завершить строительство.

Два года назад в Колонном зале Дома союзов мы торжественно отпраздновали столетие Соборной мечети Москвы. Соборная мечеть – одна из немногих мечетей, которую советская власть не закрывала исходя из политических соображений. В ее стенах молились многие лидеры мусульманских стран, побывавшие в Советском Союзе с официальным визитом – Гамаль Абдель Насер, Сукарно, Муаммар Каддафи и другие известные государственные и религиозные деятели из стран Азии, Африки и Европы.

За последние годы мечеть капитально отремонтирована, расширен ее двор. На ее территории построено новое большое здание Совета муфтиев России.

(Перенос на 10 стр.)

Всемирный Конгресс соотечественников проходил при участии Владимира Путина и Минтимера Шаймиева

В Санкт-Петербурге 24-25 октября состоялся Всемирный конгресс соотечественников, в котором принял участие Президент Российской Федерации Владимир Путин. В ходе пленарного заседания также выступил Президента Республики Татарстан Минтимера Шаймиева.

На Конгрессе присутствовали министр иностранных дел РФ, председатель правительственной комиссии по делам соотечественников за рубежом Сергей Лавров, губернатор – председатель Правительства Санкт-Петербурга Валентина Матвиенко,

председатель президиума Международного совета российских соотечественников Петр Шереметев.

Поддержка соотечественников, проживающих за рубежом, является одним из национальных приоритетов России, подчеркнул Владимир Путин в своем выступлении. Среди ее различных форм он назвал юридическую защиту, организацию отдыха детей, лечение ветеранов и обеспечение методической литературой. На эти цели в текущем году выделено около 323 млн. рублей,

в следующем году запланировано финансирование в объеме 342 млн. рублей. Важным аспектом поддержки соотечественников за рубежом, по словам главы Российской Федерации, является реализация 6-летней Государственной программы по добровольному возвращению соотечественников в Россию. В ее рамках людям будет оказано содействие в переезде и обустройстве на исторической родине. В 2007 году стартует первоначальный этап программы. Ее финансирование запланировано в объеме 4,6 млрд. рублей.

Дамир хазрат ГИЗАТУЛЛИН: «МЫ НАМЕРЕНЫ ЗАКЛЮЧИТЬ ДОГОВОР...»*(Продолжение, начало на 9 стр.)*

- Сколько татар проживает в Москве?

- Восемьсот тысяч. Это больше, чем в Казани, где общее население составляет 1,2 миллиона человек. Поэтому столицу России украшают имена многих знаменитых татар: улица Мусы Джалиля – поэта-героя, улица Ибрагимова – известного боксера, много других имен и названий, напоминающих об исторических и современных связях русского и татарского народов.

- Здесь, очевидно, есть условия для организации татарской школы?

- В Москве действуют одна татарская школа и один детский сад, которые мы опекаем. Их может быть больше.

В Московском педагогическом университете открыта кафедра татарского языка.

- В Москве действует Исламский университет. Могут ли в нем учиться студенты из Литвы?

- Обучение продолжается пять лет. Ректор университета Марат хазрат Муртазин – филолог-арабист, очень талантливый человек.

Пока еще никто из Литвы у нас не учился, но это вполне реально. Мы намерены закрепить сотрудничество с муфтием мусульман Литвы и пригласить в Москву муфтия Рамазана Криницкаса для заключения договора о сотрудничестве. Мы относимся к Рамазану с уважением, он хорошо владеет татарским языком. Он, конечно, еще молодой человек, помогать ему надо. Я с ним встречался на международных конференциях в Турции, в Ливии, в Египте, в Москве, в Татарстане.

Мне хорошо известен председатель Со-

юза татар Литвы Адад Якубаускас – человек очень интеллигентный, образованный, доктор наук, хорошо знает языки – русский, английский, литовский, польский. В этом году мы были вместе с ним в командировке на международной конференции в Ливии, потом в Мали. Там он свободно общался на английском. Передавайте от меня привет Ададу Якубаускасу, Рамазану Криницкасу, всем татарам-мусульманам пожелания дружной работы, взаимного согласия и уважения.

- Вы какими языками владеете, уважаемый Дамир хазрат?

- Я хорошо знаю татарский, русский, турецкий языки, читаю и понимаю по-арабски. Люблю татарские филологические изыски. Для меня доставляет огромное удовольствие изыскивать этимологию слов. Собрал большую библиотеку русской, татарской и мировой литературы.

- А Ваша жена не возражает увлечению книгами?

- Моя жена – Лилия ханум – филолог, окончила Казанский государственный университет по специальности старье татарские рунические письма, часть которых затонула под Енисеем во время строительства Братской ГЭС. Приезжали финские ученые, увидели эти надписи на камнях и сказали, что это не финские, а татарские надписи. Были сделаны съемки этих надписей.

- Существует ли общий руководящий орган, объединяющий мусульманские управления республик и областей России?

- Таким органом является Совет муфтиев России, созданный в 1996 году. В настоящее время председателем Совета муфтиев является муфтий шейх Равиль

Гайнутдин. В состав Совета входят почти все духовные управления России, кроме тех, которые поддерживают муфтия Талгата Таджутдина. Он возглавляет так называемое Центральное духовное управление мусульман России, расположенное в Уфе. Но даже духовное управление Башкортостана полностью входит в состав Совета муфтиев России.

- А Татарстан?

- Духовное управление Татарстана поддерживает Совет муфтиев России и входит в его состав.

- Каковы отношения Вашего муфтия и Совета муфтиев с государственными органами России, с другими религиозными конфессиями?

- Хорошие. Государство помогает в реставрации памятников, мечетей, государственные деятели России находят время для решения наших вопросов. Инициатива Совета муфтиев по значительному расширению помещений Московской Соборной мечети была поддержана президентом Владимиром Путиным и мэром Москвы Юрием Лужковым. Десятого сентября прошлого года состоялась торжественная церемония закладки первого камня в основание нового комплекса зданий Московской Соборной мечети, в которой приняли участие мэр столицы Лужков и его подчиненные, непосредственно ответственные за строительство.

В отношениях с религиозными конфессиями – приоритет за Русской православной церковью. Мы также поддерживаем хорошие связи с иудейской, католической, лютеранской церквями.

- Благодарю Вас за беседу.

ДИСКУССИЯ НА ЗАСЕДАНИИ СОВЕТА НОСИЛА ДЕЛОВОЙ ХАРАКТЕР

Галим СИТДЫКОВ

30 сентября с.г. в Каунасской мечети состоялось очередное заседание совета Союза общин татар Литвы (СОТЛ). На повестку дня было вынесено ряд актуальных проблем татарской общественной жизни и намечены пути их решения. Рассмотрим их по-порядку.

Об увековечении памяти Ромуальдаса Макавяцкаса

С информацией выступил председатель СОТЛ др. Адад Якубаускас. Он отметил, что вопрос об увековечивании памяти др. Ромуальдаса Макавяцкаса надо рассматривать в общем контексте поднятия престижа литовских татар, внесших свой вклад в историю, и культуру народа. Это касается и татар, которые вели активную общественную деятельность в межвоенной Литве и Вильнюсе.

В том, что Ромуальдас Макавяцкас действительно обладает заслугами перед татарской диаспорой и культурой

Литвы, ни у кого не вызвало сомнений. На заседании комитета присутствовала вдова покойного Фелиция Макавяцкене, которая поблагодарила Йонаса Ридзванавичюса за теплую статью воспоминаний о Ромуальдасе. Она отметила, что Ромуальдас был не только общественником, но и очень хорошим преподавателем, так как умел объяснить студентам свой предмет ясно, доступно. «Я полубил термодинамику после лекции Макавяцкаса», признавался не один студент. «Он легко общался со студентами», подтвердил Йонас Ридзванавичюс.

Были высказаны разные предложения, в какой форме выразить благодарную память о Р. Макавяцкасе. Имам Каунасской мечети Р. Якубаускас предложил написать и издать небольшую книгу. Эту идею поддержал Стяпас Щуцкас, который заметил, что в одной книге можно поместить биографии целого ряда татарских деятелей. Было также предложено

на доме, где семья Р.Макавяцкаса жила многие годы, укрепить мемориальную доску.

Решение этого вопроса вызвало сомнение, насколько это тактично по отношению к семье дочери и внуков, которые живут там. Всесторонне обсудив ситуацию, члены комитета приняли решение о целесообразности обсудить этот вопрос с дочерью Р.Макавяцкаса и соседями по дому.

О Рамазан-байраме

Председатель СОТЛ др. А. Якубаускас информировал членов комитета о предстоящем празднике Рамазан-байраме, который намечено провести в Доме культуры МВД.

В данном вопросе вызвало дискуссии время, намеченное для начала праздника – 14 часов. В результате обмена мнениями принято решение начать мероприятие в 12 часов. Остальное, согласно плана, который намечено было опубликовать в газете.

Правительственная программа и наши приоритеты

Согласно информации др. А.Якубаускаса, Правительство Литвы приняло программу, которая предусматривает выделение средств на развитие культуры национальных меньшинств, восстановление старых и разрушенных зданий, строительство новых объектов культурного и социального назначения. Председатель Клайпедской общины татар «Нур» Флор Шарипов предложил включить в проект строительство мечети. Поступили также предложения о строительстве общинных домов в Каунасе и деревне Кятуресдяшимт тоторю (Сорок татар).

Об этнографическом музее в Варенском районе и принятии Варенской общины татар в СОТЛ

С информацией по вопросу создания татарского этнографического музея выступила председатель татарской общины Варенского района Люся Гайдукавичене. Она рассказала, что ее усадьба находится рядом с такими известными и посещаемыми туристами объектами, как Груто паркас, Дом-музей Креве-Мицкявичюса. Это обстоятельство благоприятно для того, чтобы в ее доме создать татарский этнографический музей. Она отметила, что уже собрала немало экспонатов татарского быта и культуры, которые могут заинтересовать туристов. Музей будет способствовать распространению позитивной информации о литовских татарах, сохранению исторической памяти. Надо отказаться от комплекса неполноценности, говорила она, который вынуждает некоторых людей скрывать свою национальность, надо показать молодежи, что татарам есть чем гордиться. В их усадьбу уже приезжали татары из Германии и Франции и оставили благодарственные письма. Для оформления экспозиции, по словам Л.Гайдукавичене, необходима материальная помощь.

Действительно, хорошая инициатива. Правда, были высказаны сомнения, насколько целесообразно создавать такие музеи в сельской местности, не лучше ли все экспонаты сосредоточить в одном музее – в столице, например. В заключение дискуссии принято решение одобрить инициативу Л.Гайдукавичене и оказать ей финансовую поддержку в размере 500 литов.

Кроме того, единогласно принято решение о приеме Общины татар Варенского района в Союз общин татар Литвы.

Станет ли «Сабантуй» праздником литовских татар?

Не впервые уже высказывались предложения о проведении общелитовского «Сабантуя». Этот вопрос был всесторонне обсужден членами комитета СОТЛ. Председатель Общины татар Алитусского района Иполитас Маку-

лавичюс предложил опубликовать эту идею в газете, чтобы узнать мнение людей. А.Якубаускас отметил, что в конце июля был организован слет молодежи. Это один сегмент нашей работы, а «Сабантуй» мог бы объединить и взрослых и молодых. Ф.Шарипов с энтузиазмом предложил организовать вселитовский «Сабантуй» на базе Клайпедской общины. Были также предложения выбрать место в центре Литвы, но в результате дискуссии все согласились с предложением Флора. В его общине почти все татары родом из России, имеют хорошее представление, как организовать «Сабантуй», и они смогут показать хороший пример для всех татар Литвы.

О поездке в Казань

Как известно, в прошлом году в связи с 1000-летием Казани в столицу Татарстана были организованы бесплатные экскурсии из всех республик бывшего Союза и других государств. Было обещано продолжить этот проект и в нынешнем году. А.Якубаускас обращался по этому вопросу в исполком Всемирного конгресса татар, но получил ответ, что экскурсии можно организовать, но за свой счет, программа бесплатных экскурсий свернута из-за отсутствия средств.

Принято решение по этому вопросу обратиться с письмом к президенту Татарстана М.Шаймиеву.

Быть или не быть Конфедерации татар Литвы, Польши и Белоруссии?

Семь лет назад на совместном заседании лидеров татарских общин Литвы, Польши и Белоруссии было принято решение о создании Конфедерации. Все эти годы принятое решение пролежало под сукном незарегистрированным. Возникла дискуссия, насколько целесообразна эта Конфедерация. Решено предложить лидерам татарских общин Литвы, Польши и Белоруссии собраться снова и обсудить цели и задачи Конфедерации и утвердить Устав, если станет очевидной ее польза.

О ремонте Каунасской мечети

Имам Каунасской мечети Ромас Якубаускас информировал участников заседания о ходе ремонта мечети. В частности, реконструирован туалет, заменены трубы, после Рамазан-байрама будут постелены ковры. Марите Крмницкайте заказала новые окна для второго этажа. Заменить отопительную систему не удалось, что предстоит сделать весной будущего года. На втором этаже планируется построить туалет и умывальник для женщин. Готовится смета расходов на дальнейший ремонт. Самая большая беда, по словам Р.Якубаускаса, в плохом состоянии минарета. В верхней части минарета разрушается стена из-за отсутствия тепла.

Положение в мечети вызвало озабоченность у всех участников заседания

комитета. Йонас Ридзванавичюс, в частности, отметил, что мечеть посещают также иностранные делегации и что они видят? Л.Гайдукавичене предложила посадить цветы возле мечети. Все высказывали убежденность в том, что пора огородить мечеть. Один из вариантов – живая изгородь с металлической сеткой.

Еще раз об ассоциациях...

«Dura lex, sed lex» (плох закон, но это закон), гласит латинская мудрость. Другими словами, каков бы закон ни был, его следует соблюдать.

И тем не менее, в условиях демократии, соблюдая закон, мы имеем право высказывать свое мнение о содержании и правомерности законодательных актов, внесении в них поправок и изменений.

Вызывает большое сомнение в своей продуманности Закон Литовской Республики об ассоциациях. В частности, ее положение о том, что Ассоциацию могут учредить три человека. Это дает возможность учредить организацию под таким громким названием обычной семье из трех человек, которая, пользуясь таким названием, может официально обращаться в государственные органы и к спонсорам с большими проектами на бумаге и запрашивать немалые средства для своей «деятельности», прикрываясь одним или двумя мероприятиями в год.

Между прочим, в «Словаре русского языка» С.И.Ожегова слово «ассоциация» объясняется, прежде всего, как **объединение лиц или учреждений одного рода деятельности**. В свою очередь очень трудно представить себе, что со словом «объединение» могут ассоциироваться три человека, которые, скорее всего, можно обозначить словом «группа», или первичная организация, но отнюдь – не «ассоциация». Наконец, можно ли ставить в один ряд объединение из трех человек с объединением учреждений?

Таким образом, под названием Закона об ассоциациях должен заключаться такой смысл, который не позволяет скрывать под ним группу из трех человек, которые, присвоив себе такое название, могут претендовать на название, соответствующее целям и задачам крупной общественной организации или объединенной организации.

Возникает законный вопрос: можно ли критиковать такой закон? Думается, что не только можно но и нужно.

Более того, следует обратиться с законодательной инициативой о внесении в Закон об ассоциациях поправки, которая не позволит пользоваться этим Законом любителям паразитировать на «общественной» деятельности.

Таковы были основные вопросы и темы заседания совета СОТЛ, которое состоялось в Каунасской мечети в последний день сентября с.г. Обсуждение всех вопросов прошло в деловых и конкретных дискуссиях, в обстановке взаимного понимания и учета интересов друг друга.

Поддержка соотечественников за рубежом должна учитывать интересы разных народов, духовно близких России, считает Минтимер Шаймиев

(Санкт-Петербург, 24 октября, «Татаринформ», Руслан Мухамедшин). Сегодня Президент Татарстана Минтимер Шаймиев принял участие в пленарном заседании Всемирного конгресса соотечественников, открывшегося в Санкт-Петербурге. Международный форум собрал 600 делегатов из почти 80 стран мира.

Перед началом мероприятия Минтимер Шаймиев возложил цветы к памятнику великому татарскому поэту Габдулле Тукаю, расположенному на пересечении Кронверкского проспекта и улицы Зверинской. Бронзовый памятник татарскому классику был открыт в городе на Неве в июне этого года. Президент Татарстана назвал глубоко символичным то, что открытие памятника выдающемуся поэту состоялось в год 120-летия со дня его рождения. «Получилась прекрасная работа», – так отозвался о скульптурном произведении глава республики. Он выразил благодарность администрации Санкт-Петербурга за то, что руководство города изыскало возможность выделить хорошее и почетное место в центре северной столицы для установки памятника. Затем Минтимер Шаймиев пообщался с представителями татарской диаспоры, проживающими в городе на Неве.

Всемирный конгресс соотечественников открылся ровно в полдень в Думском зале Таврического дворца. С приветственной речью к делегатам обратился Президент России Владимир Путин. Поддержка соотечественников, проживающих за рубежом, является одним из национальных приоритетов России, подчеркнул он. Среди ее различных форм глава российского государства назвал юридическую защиту, организацию отдыха детей, лечение ветеранов и обеспечение методической литературой. На эти цели в текущем году выделено около 323 млн. рублей, в следующем году запланировано финансирование в объеме 342 млн. рублей. Важным аспектом поддержки соотечественников за рубежом, по словам Президента РФ, является реализация 6-летней государственной программы по добровольному возвращению соотечественников в Россию. В ее рамках людям будет оказано содействие в переезде и обустройстве на исторической родине. В 2007 году стартует первоначальный этап программы. Ее финансирование запланировано в объеме 4,6 млрд. рублей.

В пленарном заседании также приняли участие глава МИД РФ, председатель Правительственной комиссии по делам соотечественников за рубежом Сергей Лавров, губернатор Санкт-Петербурга Валентина Матвиенко, председатель президиума Международного совета российских соотечественников Петр Шереметев. В составе делегации Татарстана в Санкт-Петербург прибыли государственный советник при Президенте РФ

по международным вопросам – директор Департамента внешних связей Президента РТ Тимур Акулов и председатель исполкома Всемирного конгресса татар Ринат Закиров. Кроме того, в конгрессе приняли участие представители татарских диаспор Германии, Литвы, Белоруссии, Азербайджана, Украины и других стран.

Если первую часть пленарного заседания конгресса открыл Президент России Владимир Путин, то честь открыть вторую часть заседания была предоставлена Президенту Татарстана Минтимеру Шаймиеву. «Санкт-Петербург для нас – город особый, – подчеркнул в своем выступлении Минтимер Шаймиев. – Когда он закладывался, многие татары стали строителями северной столицы». Кроме того, по его словам, местная мечеть долгие годы была одной из лучших в России. Первая татарская газета – «Нур» – была выпущена именно в Санкт-Петербурге. В свое время мусульманскую фракцию Государственной Думы неизменно возглавлял видный татарский мыслитель и общественный деятель Садр Махсуди. Многие выдающиеся деятели нашей страны имели татарские корни, в том числе – Державин, Тургенев, Карамзин, Кутузов и другие.

Тесное взаимодействие республиканских органов власти, МИД РФ и Всемирного конгресса татар, как подчеркнул Минтимер Шаймиев, приносит свои плоды. «Совместно с федеральными органами власти мы можем и должны сделать много для поддержки татарской, русской культуры и культур других народов», – выразил мнение глава республики. Сегодня для сохранения национального языка Татарстаном организованы курсы повышения квалификации учителей татарского языка из стран СНГ и Балтии. Исполком ВКТ успешно сотрудничает с татарскими организациями 35 стран мира, при участии соотечественников за рубежом налаживаются контакты в сфере бизнеса. За пределами России проводятся международные фестивали: ялтинский – «Наследники Сююмбике», «Киев сандугачь» («Киевский соловей»), «Иртыш монгарь» («Мелодии Иртыша») в Казахстане. Осуществляется набор в вузы РТ студентов из стран СНГ. Если молодые люди захотят остаться в республике, то это, по словам Минтимера Шаймиева, обеспечит приток квалифицированных кадров в Татарстан.

Поддержка республикой соотечественников за рубежом осуществляется и в сфере информационного обеспечения. Сегодня передачи спутникового телеканала «Новый век» смотрят татары не только по всей России, но и в других странах. Вместе с тем, Минтимер Шаймиев отметил и другие аспекты данной проблемы. Долгие годы единственной радиостанцией, вещающей на татарском языке по всему миру, была татаро-башкирская

редакция радио «Свобода», финансируемая Конгрессом США. «Российская Федерация вещает на 35 языках мира, в то время как для татар – второй по численности нации России – нет ни одного федерального канала», – сказал глава Татарстана.

«Для сближения, взаимопонимания душевного комфорта мы совместно с вами можем сделать многое. Мир стал более открытым, и расстояния сокращаются, давайте же воспользуемся всем этим в наших общих интересах», – подчеркнул в завершение выступления Президент Татарстана.

В интервью представителям СМИ Минтимер Шаймиев выразил мнение, что вопросы взаимопомощи и поддержки в одинаковой степени затрагивают интересы всех народов независимо от их национальной или религиозной принадлежности. Он также отметил, что представители татарской нации присутствуют в составе свыше 20 делегаций, прибывших на конгресс. «Это говорит и об уважении к ним и о влиянии татарской диаспоры за рубежом», – отметил Президент РТ.

По разным оценкам, в странах дальнего зарубежья сегодня проживают около 70 тысяч татар, в ближнем зарубежье – более 1,1 миллиона. Исходя из поддерживаемого Российской Федерацией принципа культурного разнообразия и реализации мер по сохранению национальных культур и языков в среде соотечественников, обладая значительным опытом работы по поддержке татарской диаспоры за рубежом, Республика Татарстан демонстрирует особую роль в поддержке зарубежной татарской диаспоры. Эта деятельность осуществляется в рамках государственной политики России по поддержке соотечественников, а также в соответствии с Конституцией Республики Татарстан. Среди наиболее крупных реализованных проектов Татарстана и татарских общественных объединений за рубежом является участие татарских обществ в федеральной программе подготовки и проведения празднования 1000-летия Казани. При поддержке представительств республики татарские общины провели целый цикл мероприятий, посвященных этому юбилею. В течение 2006 года, объявленного в РТ Годом литературы и искусства, был проведен ряд крупных мероприятий, посвященных 120-летию со дня рождения Габдуллы Тукая, 100-летию со дня рождения Мусы Джалиля и других видных деятелей культуры и искусства, которые прошли при организационной поддержке и участии татарских общин зарубежья. Собрания общественности, литературные вечера и концерты, посвященные М.Джалилю, провели татарские общины Германии, Турции, Латвии, Украины, Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана и Узбекистана. Годовщину со дня рождения Г.Тукая широко отметили татары Финлян-

Ислам Богатов

Ислам Богатов родился 12 августа 1940 года в столице Татарстана Казани. После окончания школы он поступил в аэроклуб, где в 1959 г. ему была присвоена квалификация летчика. В 1967 г. И. Богатов закончил школу высшего пилотажа в Кировограде на Украине, с 1967 по 1987 год он служил в Паневежисе, потом был переведен в Чукотский автономный округ. После выхода на пенсию, вернулся в г. Паневежис, где живет его семья. Кроме летной работы, он долгие годы участвовал в художественной самодеятельности, пел в хоре, играл в народном театре. За успехи на этом поприще И. Богатову было присвоено звание лауреата смотра участников художественной самодеятельности.

26 апреля 2004 года И. Богатов организовал Татарскую общину г. Паневежиса. 25 мая 2005 года эта община была принята в члены Всемирного Конгресса Татар. Ислам Богатов активно участвует в деятельности Союза общин татар Литвы.

Вниманию наших читателей представляем поэтическое творчество Ислама Богатова, которое ярко отражает его многогранно талантливую личность.

Жизнь после...

(Стих, сочиненный во сне)

Вчера я был там, где темно,
Где мрак становится рассветом,
Где рай блаженный и тепло
И есть тоннель в конце со светом.

Но позвала меня обратно
Моя надежда, моя кровь,
В наш дом, где песня не допета,
Где есть согласие и любовь.

И благодарен я сердечно
Судьбе своей и жизни всей.
Люблю я Клару бесконечно
И вновь пою все песни ей.

20 05 2005

К своей серебряной свадьбе

Как много времени прошло
С тех пор, как я на свет явился.
И как бы всем смертям назло
Всегда активно жить стремился.

Дожил до "серебра" с любимой.
Дожить до "золота" хочу.
"Я рад, как прежде, быть любимым", -
Любимой ласково шепчу.

И пусть посеребрил виски
Прожитой жизни путь не праздный.
Не нужно мне другой любви -
Семьи мне сладок мир прекрасный!
Август 1990 г.

Дочери Инне и зятю Виталию

Ведь бывает же так,
Что совсем посторонние люди
Сквозь пространство и время
Вместе к цели единой идут.
И не знают пока, что как праздни-
ки будут их будни,
Если дружно они
Этой жизни тропинку найдут...
04 10 1997

Дочери Аиде (к 10-летию)

Промчатся годы, словно вечер,
Как вихрь, как снежная пурга.
Ты не разбрасывай на ветер
Дела свои, свои слова.

Пусть будет жизнь твоя прекрасной,
Но не спокойной и глухой.
А мысль твоя пусть будет ясной
И будешь всем ты дорогой!
01 05 1976

Другу моему, народному артисту Татарстана, композитору, музыканту, - Марсу Кашипову

Жаль, редко очень мы встречаемся,
Жаль, годы быстро так летят.
Жаль, жизнь тихонько уж кончается,
Жаль, боли в сердце не унять...

Взрослеют дети - мы стареем,
Родились внуки - мы горды.
И дней прошедших не жалеем,
Как растревоженной воды.

Настанет день желанной встречи,
И вновь, как в юности вдвоем,
Твоей игрой друзей приветив,
Мы наши песни пропоем!
Март, 2005 г.

***

Моя Казань - прекрасный город,
Я "за границей" живя,
Люблю Казань свою всегда -
И каждый год спешу туда.

Нарядно улицы красуются,
Булак фонтанами балуется,
Водой заполнился Кабан.
Встречай миллиум Казань!

Пожив чуть-чуть, душа волнуется -
Пора в Литву, пора домой.
Вновь без меня на год останется
Казань, чудесный город мой!
Март 2005

Заветная мечта

Мечта моя проста, но святая.
Живу с тоской я много лет
О Татарстане в Литве я мечтаю
В Казани мне снится литовский
рассвет

Как же мне пополам разорваться
На две равные части?
Может вовсе не разрываться?
Иметь две Отчизны - не это ли
счастье?

На берегах Великой Волги рождённый
Именем святым, Ислам, наречённый
Сын татар - потомков Мурз болгарских
Люблю Литву, Татарстан и красоту
улиц Казанских.

Хватило бы жизни построить дорогу,
Чтобы сошлись без границ и постов
Пути все к родному порогу
Чтобы почтить матерей и отцов!
ДА БУДЕТ ТАК!

10-10-2006

Другу нашей семьи Галине Воробьевой

Как хорошо, когда в дорогу
Ты едешь, зная наперед,
Что там, в краю чужом, далеко,
Тебя друзей семейство ждет.

Приехав с лета прямо в зиму,
Увидев грязь Чукотских ям,
Твержу своей жене упрямо:
"Скорее, милая, к друзьям!"
1987 - 1989 Чукотка

***

Теперь живу второю жизнью,
Пошел всего мне третий год.
Дела мои идут отлично,
Татарский славлю я народ.
25 05 2005

НЕЗАБЫВАЕМЫЙ КОНЦЕРТ

Розалия САФИУЛЛИНА

29 октября 2006 года в Вильнюсе, во Дворце культуры МВД Литовской республики, состоялся праздник в честь Рамадан-Байрама.

Со всей Литвы приехали татары – из Каунаса, Алитуса, Паневежиса, Клайпеды, Висагинаса, Варены. Зал на 700 человек был полностью заполнен. После выступления председателя Союза общин татар Литвы Адаса Якубаускаса начался концерт гости из Казани - народной артистки Российской Федерации и Татарстана, солистки Татарского Государственного театра оперы и балета им. Мусы Джалиля, лауреата Татарской государственной премии им. Габдуллы Тукая - Зили Сунгатуллиной.

В исполнении знаменитой певицы прозвучали произведения различного жанра: татарские народные песни, татарские и русские романсы, произведения из мировой классики. Сразу было видно, что к нам в гости приехала замечательная артистка, профессионал высокого класса.

Зиле Сунгатуллиной аккомпанировала прекрасная девушка с красивым именем Айгуль. Коллцертмейстер Айгуль Зайнуллина еще студентка пятого курса консерватории. Несмотря на молодость, это хрупкое на вид создание уже лауреат международного конкурса пианистов в Вене.

Вместе – Зилля Сунгатуллина и Айгуль Зайнуллина - дали удивительное ощущение настоящего искусства. Молодцы! Много было песен на татарском языке, прозвучали русские

романсы, отрывки из оперетт, а также песня на итальянском языке. Несколько сольных номеров прозвучало в исполнении Айгуль Зайнуллиной.

Мои личные впечатления: я в восторге! Особенно, когда певица запела песню о Родине, о том месте, где ты родился, куда тебя тянет всю жизнь, вдруг я вспомнила ощущение из детства – эту песню часто напевали мои мама и папа. Слов песни я не понимала, но мелодия проникала до самой глубины души. И сейчас Зили Сунгатуллина всколыхнула эти чувства, но уже взрослой женщины, понимающей жизнь совсем по-другому.

Очень проникновенно прозвучали русские романсы. Особенно понравился старинный русский романс “Колокольчик динь-динь-динь”. Казалось, голос певицы сам как колокольчик переливался всеми радугами звука.

Замечательно исполняла произведения на рояле концертмейстер Айгуль. Её тонкие руки словно крылья птицы взмахивали над роялем, а пальцы, едва касаясь, летали по клавишам. Это и талант, и результат многочасовых репетиций. Волшебная музыка лилась в зал со сцены.

Да, это был концерт профессионалов высокого класса! Давно я не была на таких концертах, где нет понятий о фонограмме, а есть настоящее искусство, которое дарит радость людям.

Ещё раз - “Браво!” Именно этим словом благодарные зрители сопровождали исполнение каждого произведения.

Уважаемые соотечественники!

Послушаем праздника Курбан-Байрам, приглашаем Вас принять участие в общетатарском празднике, который состоится 6 января 2007 г. (в субботу) в 13 часов в Вильнюсском дворце культуры МВД.

Адрес: ул. Жирмуну 1Е (напротив магазина «Минск»).

Проезд - 9,12,13,17,19 троллейбусами до остановки: «Тускулену дварас».

С вокзала также можно доехать 34 автобусом.

В программе:

13.00 – концерт

15.00 – угощение

16.00 – вечер отдыха

Вход на праздник бесплатный

Приглашаем Вас принять участие в этом мероприятии.

По возможности с собой просим принести немного угощения для общего стола.

Для справок:

Адас Якубаускас,

тел.: 2605 869,

8 682 72 328

Алий Александрович,

тел. 8 686 23 003

Союз общин татар Литвы

Дорогая Таскира!

В этот чудесный сентябрьский день у Вас красивый юбилей! И конечно же, в этот день хочется говорить только самые хорошие слова:

Женищина – красивая!

Мама – добрая и заботливая!

Человек – преданный и верный!

Члены Татарской общины «НУР» г. Клайпеды поздравляют Вас с красивым юбилеем!

Уважаемый Якуб Иванович,

Лет Вам уже немало. За плечами тяжелый труд моряка-капитана дальнего плавания. На рыболовных судах Вы бороздили просторы Атлантического и Тихого океанов, побывали на Севере, в странах Африки и Америки.

Сейчас Вы член клуба Капитанов. Созданные Вами альбомы это живая нить, связующая поколения.

Члены Татарской общины «НУР» г. Клайпеды поздравляют Вас с 65-летним юбилеем!

*Много слов хороших хочется сказать,
Счастья здоровья пожелать,
Сердцем и душою вечно не стареть,
И прожить на свете много-много лет!*

*Желаем, чтоб жизнь никогда не кончалась,
Беда и печаль на пути не встречались,
Вечною счастья, хороших друзей,
Успехов, здоровья и солнечных дней!*

*Желаем здоровья – ведь часто его не хватает,
Веселья желаем – оно никогда не мешает,
Удачи желаем – она ведь приходит нечасто,
И просто желаем огромного личного счастья!*

AUKSO ORDOS MIESTAI

Aleksandras J. JAKUBOVSKIS
(Iš knygos „Aukso Orda“, VI skyrius „Miestai Aukso Ordoje“, Leningradas, 1937 m., 107 – 118 psl. Pabaiga, pradžia „Lietuvos totoriai“ Nr. 7-8 (95-96))

Kad senovinio miesto griuvėsiuose būtų galima rasti tokį didelį kiekį įvairių daiktų, turėjo įvykti kažkokia katastrofa, po kurios gyventojai paliko savo gyvenamąsias vietas, turtą ir patį miestą.

Mūsų manymu, aukščiau minėta katastrofa įvyko Berke Sarajuje, kai Timūras (Tamerlanas), nugalėjęs Aukso Ordos kariuomenę, šį miestą sugriovė beveik iki pamatų. Tereščenkos kasinėjimų analizė (jo ataskaitos bei rasti daiktai) duoda pagrindą manyti, kad Berke Sarajuje buvo labai išvystyti amatai. Įsikūręs Europoje, tačiau išlikęs tipišku rytietišku feodaliniu miestu, Berke Sarajus savo amatinėje – prekybinėje dalyje buvo kvartalų su siauromis gatvelėmis visuma. Kiekvienas kvartalas užsiėmė atskira amatine gamyba. Turgaus dienomis amatininkų gyvenami rajonai tapdavo dideliu turgumi, kur vykdavo prekyba čia pat pagamintais daiktais. Berke Sarajuje buvo šie metalo amatininkų kvartalai: kalvės, dirbtuvės, kuriose buvo gaminami peiliai ir šaltieji ginklai, dirbtuvės, gaminančios žemei dirbti skirtus įrankius (pjautuvus, noragus ir kt.), dirbtuvės, gaminančios bronzinius ir varinius indus. Kokią svarbią vietą Aukso Ordos sostinės gamybiniame gyvenime užėmė metalo darbai, aiškiai matyti iš Tereščenkos ataskaitos: „Vienoje vietoje atkasėme aštuonis žaizdrus, vienas iš jų su septyniiasdešimčia angų orui išėiti, žaizdro viduryje stovėjo apgriuvusi krosnis; ją supo vandentiekio vamzdžiai, einantys per oro išėjimo angų sienes; šalia krosnies radome keletą naktinių lempelių, ąsočių, katilų, daugybę metalo liejinių, vario, liejimo taurių ir formų. Visuose likusiuose žaizdruose taip pat radome metalo luitų, sudužusių formų skeveldrų ir liejimo taurių“. Prieš mus – metalo „fabrikas“, kuris galbūt jau buvo įmonė, turinti manufaktūrinę darbo organizaciją. Matyti, kad tai yra tipiška mongolų periodo karchana – t.y. didelė dirbtuvė su darbo pasidalijimu, priklausiusi chanui arba kažkuriam iš turtingų pirklių arba feodalų. Deja, rašytiniuose šaltiniuose neišliko jokių duomenų, neįmanoma tiksliai pasakyti, ar tai buvo manufaktūra.

Berke Sarajuje didelę reikšmę turėjo odadirbystė. Tai suprantama, nes miestas turėjo išskirtinai geras galimybes plėtotis šiai amatinės gamybos šakai. Aplink – stepės, daugybė klajoklių, gyvulių augintojų. Dėl šių priežasčių Berke Sarajuje buvo odos turtingi turgūs. Deja, Aukso Ordos laikotarpiu odos

dirbinių išliko labai nedaug. Svarbi Sarajuje buvo ir audimo pramonė: vilninių ar netgi medvilninių audinių gamyba iš medvilnės, atvežtos iš Vidurinės Azijos. Žinoma, Sarajaus gamyba daugiausia apėmė gaminius iš vilnos, kuri buvo gaunama daugiausia iš kaimynų klajoklių.

Medvilnės ir šilko audiniai, kurių dalis buvo vietinės gamybos, paprastai buvo importuojami iš Vidurinės Azijos, Kaukazo, Irano ir Kinijos. Suprantama, kasinėjimų metu daugiausia buvo rasta puodžių gamybos produkcijos: drėkinimui skirtų ir buitines apyvokos molinių indų (taurių, įvairių dydžių ąsočių, lempų, chumų vandeniui, grūdams ir kt.), mozaikinių ir tapyba puoštų glazūruotų koklių, molinių vandentiekio vamzdžių (kuburų) ir t.t. Vardijant pagrindines Berke Sarajaus amatinės pramonės šakas, būtina pabrėžti, kad turgūs, kuriais taip garsėjo Aukso Ordos sostinė, aptarnavo ne tik visų tų pirklių, kurie čia atvykdavo iš Rytų ir Vakarų šalių, karavaninę prekybą, bet ir vietinius poreikius. Įvežantys milžiniškus kiekius grūdų, mėsos, pieno produktų, vilnos, kailių ir t.t., Žemutinio Pavolgio ir kaimyninių klajoklių stepių gyventojai pirkto sau būtinus daiktus: ūkininkai – audinius, metalo gaminius, molinius rakandus ir t.t., klajokliai – duoną, šiuurkščius medvilninius audinius. Al Omari ir Ibn Batuta pažymi, kad Sarajuje gyvena daugybė pirklių iš įvairių šalių. Iš tiesų, turgaus internacionališkumas – viena iš būdingų šio miesto ypatybių. Pirkliui iš Vengrijos ar iš Italijos nereikėjo pačiam važiuoti į Kiniją, norint gauti kiniško šilko audinių, jis galėjo jų nusipirkti čia. Daugiausia Europos ir Rytų šalių pirklių dėmesio Sarajaus turguose susilaukdavo kailiai, kurie atkeliaudavo iš Bulgaro ir nuo jo į šiaurę esančių rajonų. Būtų klaidinga manyti, kad karavaninė prekyba Aukso Ordoje buvo naudojama tik prabangos dalykams. Gerai žinoma, kad iš Žemutinio Pavolgio dideliais kiekiais vežė odą ir žievę odos rauginimui, pastarąją – specialiai Chorezmo odos dirbtuvėms.

Amatininkai, nors ir nesudarė Berke Sarajaus gyventojų daugumos, tačiau buvo svarbiausias pagal dydį gyventojų sluoksnis. Kaip ir Egipte, seldžiukų Turkijoje, Vidurinėje Azijoje, Gruzijoje, Armėnijoje, Kryme, Berke Sarajaus amatininkai buvo susivieniję į atskiras amatininkų organizacijas, kurias pagal daugelį požymių būtų galima lyginti su viduramžių Vakarų Europos cechais. XIV amžiuje Irane, Mažojoje ir Vidurinėje Azijoje tarp amatininkų buvo paplitusios savotiškos amatininkų brolijos, žinomos achijų vardu. Brolijos buvo ne tik gamybinio, bet ir politinio pobūdžio organizacijos. Jas reikia vertinti ne tik kaip

sąjungas, pateikiančias tikslingiausią darbo organizacijos formą feodalinių santykių Rytuose sąlygomis, bet ir kaip sąjungas kovai su feodaline savivale. Faktiškai jos buvo didelė visuomeninė jėga ir dažnai įsikišdavo į politiką, organizuodamos amatininkų sukilimus prieš feodalus. Miesto judėjimai musulmoniškuose feodaliniuose Rytuose XIII–XIV a. visuomet buvo vadovaujami būtent jų. Šios brolijos skildavo į atskiras amatininkų organizacijas bei pasidalindavo pagal profesinius ir gamybinius požymius į vadinamuosius cechus, kuriuos sudarė įvairių specialybių audėjai, metalo gaminių meistrai (atskirai peilių dirbėjai, ginklininkai ir t.t.), dažytojai, puodžiai, batsiuviai, siuvėjai ir t.t. Achijai turėjo savo patalpas, priemones, vadovus (šeichus), sandėlius. Faktiškai kiekvienas Rytų feodalinis miestas savo gamybine – prekybine dalimi sudarė kvartalų – cechų visumą. Kvartalai vieni su kitais susijungdavo į sąjungas ir kartais, ypač po kovos su feodaline valdžia, sudarydavo su ja tikrus susitarimus, sutartis.

Deja, mes turime tik fragmentinius duomenis apie panašią amatininkų organizaciją Aukso Ordos valstybėje. Ibn Batuta, važiuodamas į Berke Sarajų pro Azaką (Azovą), pastarajame sutiko amatininką, gaminantį peilius (byčakči), kuris priklausė achijams ir rodė jiems tradicinį vaišingumą. Kyla klausimas: iš kur per ypač trumpą laiką iš naujo pastatytuose miestuose galėjo atsirasti toks didelis amatininkų kiekis, pagal savo skaičių užimantis jeigu ne pirmąją, tai bent vieną iš pirmųjų vietų valstybėje? Žinoma, kad Rytuose feodalizmo epochos metu užkariautojai dažnai perkeldavo amatininkus iš užkariautų miestų kur nors kitur. Mongolai šiuo atveju neišrado nieko naujo, o tik plačiai naudojosi dar iki jų buvusią praktika. Karpini rašo, kad „Saracėnų ir kitose žemėse, kuriose jie (mongolai) yra šeiminkai, paimami visi geriausi amatininkai ir pristatomi prie įvairių darbų. Kiti amatininkai jiems (mongolams) moka duoklę“. Dar įdomesni pasakojimai apie amatininkus, perkeltus toli į Rytus ir dirbusius pas chaną Mangu aukso kasėjais ir ginklų gamintojais, pateikia V. Rubrukas. Šie amatininkai buvo vokiečiai. Žinoma, amatininkų padėtis, kai jie dirbo chanui vos ne vergiškomis sąlygomis, buvo įmanoma tik pirmaisiais Aukso Ordos egzistavimo metais. Vėliau Batu Sarajuje ir Berke Sarajuje matome amatininkus, kurie pagal savo kilmę yra vietiniai arba savo noru čia atvykę iš kitų miestų ar regionų: Vidurinės Azijos, Kaukazo, Krymo ir netgi Egipto.

*Iš rusų kalbos vertė
Ernestas Jakubauskas*

Lietuvos musulmonai: bendruomenės santykiai bei savivoka

Lina BANKAUSKAITĖ
– ŠLEINOTIENĖ

*Vytauto Didžiojo universitetas
Kultūros tyrimų centras*

Pastaruoju metu į Europą, taip pat į Lietuvą, didėja imigracija iš musulmoniškų šalių. Atvykę ir čia gyvenantys musulmonai Lietuvoje susiduria su neigiamu visuomenės požiūriu. Apie šią problemą pasirodo pavienės publikacijos, tačiau visapusiškai ji nėra ištyrinėta. Šiuo darbu tikimasi prisidėti prie aktualios problemos – požiūrio į Lietuvos musulmonų bendruomenę keitimo, pagarbos, tolerancijos ir savitarpio supratimo visuomenėje skatinimo.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti Lietuvos musulmonų tapatybę bei socialines įtampas, susijusias su kitataučių gyvenimo ypatumais Lietuvoje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti Lietuvoje gyvenančių musulmonų grupės socialinę kultūrinę veiklą, susijusią su jos etninės savivokos stiprinimu.

2. Išanalizuoti bendruomenės narių tarpusavio santykius bei santykius tarp bendruomenės grupių siekiant atskleisti bendruomeniškumo poreikį.

3. Išanalizuoti žiniasklaidoje formuojamą požiūrį į Lietuvos musulmonus siekiant nustatyti galimų įtampų židinius.

Tyrimo objektas – Kauno musulmonų bendruomenė, kurioje buvo bendrauta apytiksliai su trimis dešimtimis žmonių, per dvejus metus užrašyta ir iššifruota apie 10 interviu. Daugeliu atveju buvo apsiribota tik pokalbiais, nes grupės nariai ne visada palankiai vertino pokalbių įrašinėjamą ir kur kas atviriau bendravo be audiovizualinių įrašymo priemonių, argumentuodami tuo, kad jie nepasitiki žiniasklaida bei nenori viešintis. Daugiausia laiko kartu su pateikėjais buvo leidžiama Kauno mečetėje penktadieniais ir sekmadieniais, kai susirinkdavo bendruomenės branduolį sudarantys asmenys. Ši vieta pasirinkta todėl, kad čia dažnai tarp bendruomenės narių vyksta diskusijos, tai atskleidžia galimas įtampas bendruomenėje bei už jos ribų. Rečiau – su keliais bendruomenės nariais – buvo

bendraujama kavinėse.

Tyrimo šaltiniai. Tyrinėjant naudoti grupės stebėjimo, pusiau struktūruoti interviu, žiniasklaidos duomenys bei grupės dokumentai, filmuota medžiaga, fotografijos. Atlikta Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos mėnesinio leidinio „Lietuvos totoriai“ kokybinė ir kiekybinė analizė. „Lietuvos totoriais“ pasiremta analizuojant grupės savivoką, jos tapatybės supratimą, tarpgrupinius santykius, grupės narių požiūrį į visuomenės realijas. Išanalizuotas 181 straipsnis, publikuotas nuo 2003 m. lapkričio iki 2006 m. sausio mėn.

Tyrimo metodai: Taikyti kokybinės sociologijos metodai: stebėjimas dalyvaujant grupės aplinkoje, pusiau struktūruotas interviu, taip pat kokybinė ir kiekybinė žiniasklaidos analizė. Analizuojant medžiagą, įvairiais metodais surinkti duomenys buvo lyginami tarpusavyje, t.y. naudotas trianguliacijos metodas: buvo lyginami populiariosios spaudos bei grupės žiniasklaidos duomenys, gauti rezultatai patikrinti atliekant interviu ir stebėjimo duomenimis.

Etniniai musulmonų grupių santykiai

Lietuvos musulmonai etniniu požiūriu nėra vienytyje grupė. Didžiąją jos dalį sudaro totoriai, kurie Lietuvoje gyvena apie šešis šimtmečius. Taip pat čia yra pabėgėlių iš musulmoniškų kraštų, dažniausiai Čėčenijos ir Afganistano, studentų iš arabų kraštų bei lietuvių, priėmusių islamą. Islamo atgimimas Lietuvoje prasidėjo, atgavus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, ėmus atsikurti totoriškoms bendruomenėms bei kurtis musulmoniškoms organizacijoms. Lietuvoje vis dažniau išryškėja perskyra tarp musulmoniškų grupių, tad vertėtų pažvelgti į šios bendruomenės santykius iš pradžių palietus situaciją kaimyninėse šalyse, taip bandant numatyti galimas ar jau esamas įtampas Lietuvos musulmoniškų grupių santykiuose. Esama padėtis rodo, kad daugelyje Europos valstybių susiduria dvi islamo srovės. Tai iš musulmoniškų valstybių ateinantis fundamentalistinis islamas ir „euroislamą“ – modernus, vertinantis musulmonų integraciją į europietišką visuomenę bei besivadovaujantis nuosaikiomis liberaliomis idėjomis islamas. Algis Prazauskas teigia: prieš paplintant radikaliam islamizmui, keletas totorių intelektualų, turinčių dvejopus – religinį ir pasaulietišką pagrindus, parodė susidomėjimą islamo reforma. Rafaelis Chakimovas kėlė euroislamo (Euro-Islam) idėją. Toks žvilgsnis į „euroislamą“ paskatino teologinius ir ideologinius debatus tokiais opiais klausimais kaip santykis tarp idžtihado (ijtihad) (teisės turėti nepriklausomą nuomonę) ir Taklid (pareigos sekti autoritetingais islamo

įsakymais) (Prazauskas 2005: 19). Kaip matome, Lietuvoje tarp totorių nesvetimos aktyviai grupės žiniasklaidoje aptariamos šios modernios islamo reformacijos idėjos. Tačiau islamo ideologijoje yra ir islamiškasis fundamentalizmas. Islamiškas fundamentalizmas ir radikalizmas kilo kaip atsakas į vkarietišką modernumą, vakarietiško vertybių ekspansiją, kaip bandymas išsaugoti tradicinę kultūrą, kuriai gresia niveliacija su Vakarais. Š. Paunksnis teigia, kad radikalių islamistinių požiūrių mąstytojai atmeta vakarietišką modernumą laikydami jį naikinančiu tradicinę kultūrą. Jis teigia: „Islamo fundamentalizmas priešpastato save globalizacijai, kuri apima daugelį gyvenimo sričių – ekonomiką, politiką, kultūrą. Globalizacija paliečia tradicinalizmą, vietines kultūras, kurias automatiškai veikia, ir kai kuriais atvejais naikina.“ (Paunksnis 2005: 94), Vakarietiškos pažiūros, išlaisvinančios nuo tradicijų, yra nepriimtinos islamo fundamentalistams, kurie neigia vakarietiško tradicijų universalumą, o ypač suprekintą vartotojišką kultūrą. „Vakarai vykdo homogenizacijos kompaniją, ir ta prasme vakarietiškoji kultūra yra antikultūrinė.“ (Paunksnis 2005: 94). Prieš šį reiškinį Lietuvos musulmonų bendruomenės pasyviai kovoja, išskeldamos musulmoniškas dvasines vertybes, stengdamosi surasti aukso vidurį tarp liberalumo ir konservatyvumo. Bendruomenė nesutinka su postmodernistine globalizacijos idėja ir stengiasi išlaikyti savo etnokonfesinę tapatybę, įvairiais būdais skatindama bendruomenės savimonę. Tačiau Lietuvos musulmonai nesirenka radikalių priemonių kovai su vakarietišku modernizmu, kaip tai daro arabų fundamentalistai, bet islamiškas religingumas atgimsta ir Lietuvoje. Lietuvoje musulmonai religinių perversmų neorganizuoja, nes daugumai yra nesvetimos euroislamo idėjos, jiems kur kas svarbiau yra integruotumas į visuomenę, tokiu būdu užtikrinant galimybę išgyventi, tačiau tam tikros musulmonų grupės visuomenės laikomos atskirtyje nuo daugumos [pabėgėliai]. Todėl šios grupės sunkiai adaptuojasi ne vien tik dėl kultūrinių skirtumų, bet ir dėl neigiamo visuomenės požiūrio. Pasauliniu mastu susidariusi kultūrinė–vertybinė opozicija, įvairių autorių įvardijama kaip civilizacijų konfliktas. Tačiau šis „konfliktas, kurį mėgstama įvardinti civilizacijų konfliktu, maskuoja kitą, daug svarbesnį konfliktą, kuris vyksta islamo pasaulio viduje – tai yra religijos naudojimas siekiant priešintis vakarietiškai modernybei.“ (Paunksnis 2005: 94). Taip galima apibrėžti islamo kontekstą Lietuvoje ir už jos ribų.

Pasaulyje ir Lenkijoje besiklostanti situ-

acija komentuojama leidinyje „Lietuvos totoriai“:

„Islamo arabizacija – tai visam musulmoniškajam pasauliui nesaugi tendencija. Arabizantai tvirtina, kad yra viena tauta – Dievo tauta, viena kalba – šventa senovės arabų kalba, viena partija – Dievo partija. Uzbekistane, Alžyre, Azerbaidžane, Kryme matomas tas pats pavojus. Vietos kultūra, tradicijos pradedamos laikyti nuodėme. Arabų misionieriai turi pinigų, lengvai pri-tampa prie neturtingų šalių, kur nėra darbo, kur jaunimas neturi ateities. Jų įtakoje jaunimas praranda taip svarbų musulmonams vyresniųjų autoritetą. Tautos turtas yra laidojimo apeigos. Arabų ateiviai sako, kad toks laidojimas – tai nuodėmė, ir įveda savo arabiškas apeigas. Europos musulmonai turi tarpusavyje labiau bendrauti ir priešintis jų naikinimui tendencijoms.“ (Poludnik 2004 : 14)

Įtampa tarp Lenkijos ir Lietuvos musulmonų diasporų bei imigrantų iš arabų šalių atsiskleidžia per opozicijas įvairiuose lygmenyse:

Savi / svetimi, totorių mažiau / arabų daugiau, totoriai nyksta / arabų daugėja, krikščionybė + islamas, euroislam / arabiškas islamas, totoriški papročiai / arabiški papročiai, vietos kultūra ir tradicijos nuodėmė, pagarba valstybės įstatymams / pagarba šariato įstatymams, integracija / izoliacija, euroislam / arabizacija, nu-saikios liberalios idėjos / radikalias idėjos.

Šiuolaikiniame musulmonų pasaulyje Europoje susiduria dvi musulmoniškos ideologijos. Tai konservatyvus islamas ir modernus islamas. Pirmasis – arabiškasis islamas, siekiantis atsiriboti nuo modernių idėjų ir užkonservuoti savyje arabiškas fundamentalias tradicijas, jo šalininkai – imigrantai iš arabiškų kraštų, norintys įdiegti savas pažiūras tarp Europos musulmonų. Antrasis, vadinamas euroislamu, – modernių pažiūrų, kurių tikslas neatsilikti nuo progresyvių, europietišku idėjų, kuriomis seka nuo seno Europoje gyvenantys totoriai. Tarp šių dviejų grupių įvairiuose lygmenyse išryškėja ideologinis konfliktas. (Žiūrėti žemiau pateiktoje schemeje pavaizduotą konfrontaciją tarp šių dviejų islamo ideologijų Lietuvoje ir Europoje.)

Laikraštyje „Lietuvos totoriai“ esantys straipsniai teigia, kad Lietuvos totoriams yra svarbūs Lenkijoje vykstantys procesai, nes ten jie prasidėjo šiek tiek anksčiau. Lietuvos totoriams ypač svarbu išvengti klaidų ir pasukti savos bendruomenės raidą kita linkme, todėl paliečiami itin aktualūs klausimai.

Pasak Lietuvos totorių „Lenkijoje susiduria dvi islamo versijos: slaviška, tradicinė, ir fundamentalistinė. Kyla klausimas, ar vietinė bendruomenė pasiduos naujesiems misionieriams [arabams]? Straipsnyje

keliama klausimai matomi ir pažįstami Lietuvos totoriams. Dalis mūsų totorių į tuos klausimus neturi visiškai aiškaus ir argumentuoto atsakymo.“ (Makaveckas 2004 11:14)

Lenkijos musulmonų arabizacijos problema kaskart darosi vis ryškesnė. Žvelgiant į tai, galima numatyti ir galimas ateities situacijas Lietuvoje, nes: „Lenkija demokratijos keliu eina anksčiau nei Lietuva. Per tą laiką ten apsigyveno ir pilietybę įgijo jau apie 20 tūkstančių įvairių arabų šalių piliečių. Jie įregistravo teisingumo ministerijoje savo atskirą musulmonų religinę bendriją, kurią pavadino „Musulmonų lyga“. Ši bendruomenė tapo pagrindinė, kadangi ji didesnė ir jai tenka tiek vyriausybės, tiek arabų šalių subsidijos. Ši situacija skaldo ir Lenkijoje totorių bendruomenę. Lenkijoje gyvenantys arabai pyksta, kad gyvendami Lenkijoje privalo europizuotis arba polonizuotis, kad privalo matyti ir vietinių gyventojų religinius papročius. Konfliktas tarp nuo amžių Lenkijoje gyvenančių totorių ir neseniai čia sėsliai apsigyvenusių arabų matomas kaskart vis aiškiau. Tą atmosferą dar tirština nerami situacija Artimuosiuose Rytuose, kaltinimai islamistiniu terorizmu, karas Irake.“ (Poludnik 2004 11:14)

„Lenkijos totoriai [taip pat ir Lietuvos totoriai] – tai etninė grupė, kuri gyvena Žečpospolitos teritorijoje jau per 600 metų. Atvyko į ją daugumą XIV a. antroje pusėje. Turkai – osmanai ir Krymo totoriai mus gėdijo, kad kovojame Karūnos armijoje prieš savo giminaičius. Jie atsakinėjo: „Nei Dievas, nei Pranašas neįsakė mums pulti lenkų ir lietuvių ir mes su jumis kariausime kaip su banditais, o ne kaip su tos pačios religijos asmenimis. Tą patį galima sakyti ir apie šiuos laikus.“ (Makaveckas 2005 07-08:5).

„Totoriams iškyla nelengvas pasirinkimas. Iš vienos pusės, ilgas bendras gyvenimas su krikščionimis kaimynais, atmintis apie karo tarnybą Žečpospolitoje. Iš kitos pusės – ištikimybė islamui. Juk religijos ir arabų kalbos dažniausiai moko arabai. Pasitaikius progai jie teigia papročius ir taisykles, kurie nepažįstami lenkiškojo islamo atmainai.“ (Poludnik 2004 11:14)

Atliekant lauko tyrimus Kauno mečetės bendruomenėje bei analizuojant spaudą susidarė vaizdas, kad didžiąją arabų Lietuvoje dalį sudaro studentai iš musulmoniškų kraštų, studijuojantys Kauno medicinos akademijoje. Dažniausiai vaikinai, labai retai merginos. Tarp jų yra ir sunitų, ir šiitų, kurie tarpusavyje nelabai sutaria religiniais klausimais, o ypač šeimos klausimu, nors ir vieni, ir kiti yra musulmonai. Šiitai pagal religiją gali Lietuvoje ar būdami kur nors kitur sudaryti laikinąją santuoką tam tikram laikui tarpui, pvz., kol studijuos, o po to be vargo gali palikti žmoną, tačiau tik tuo atveju, jei per tą laiką negimsta vaikai, nors

būna visaip. Be to, jiems kur kas lengviau nei sunitams išsiskirti. Tokiu būdu keldami socialines įtampas žiniasklaidoje kartais pasirodo straipsniai apie arabų nuskriaustas lietuvaites. Tuo tarpu sunitų pakraipos musulmonai tuokiasi iki „grabo lentos“, o ir skyrybų atveju priežastys turi būti svarios. Kad ir kaip ten būtų, Lietuvos musulmonai yra suinteresuoti ištekinti savo dukteris (totorių kilmės merginas) už vaikinų, atvykusių iš musulmoniškų kraštų, tam, kad Lietuvos totorės neprarastų religijos, ištekėjusios už lietuvių. Nors, kita vertus, ištekėjusios už musulmonų iš Arabijos jos rizikuoja prarasti savo totorišką identitetą ir tradicijas, kurios pastaroju metu, o ypač po sovietmečio yra smarkiai nunykusios.

Pasak imamo, norinčių pasilikti Lietuvoje studentų musulmonų yra nedaug ir: „Tie, kurie čia studijuoja, yra laikinai, todėl mes jų kaip bendruomenės narių neskaičiuojam. Na, o jeigu juos skaičiuotume, tai jie sudarys kokius dvidešimt procentų. Bet mes jų neskaičiuojam.“ (VDU MKR C 53)

Populiariojoje žiniasklaidoje bei visuomenėje kyla nerimas dėl imigrantų iš arabų šalių. Kita vertus, reikia pasakyti, kad iš tiesų Lietuvoje yra labai mažai pastoviai gyvenančių musulmonų imigrantų. Dauguma atvykėlių pabaigę studijas Lietuvoje sugrįžta į tėvynę arba migruoja į Vakarų Europą. Kitas aspektas – lietuviškos moterys arabų žmonos. Jos kaip atskira, naujai priėmusi islamo religiją grupė, yra artimesnės šeimyniniais ryšiais su arabais nei totoriai, ir pasižymi kiek griežtesnėmis pažiūromis nei totorių. Totoriams, sukūrusiems mišrią santuoką su lietuviomis, dažniausiai tenka atsiskirti savo religijos dėl didesnės asimiliacijos.

Dar vieną Lietuvos musulmonų bendruomenės dalį sudaro pabėgėliai iš musulmoniškų šalių. Audros Sipavičienės tyrimai rodo, kad: „Pagrindinės priežastys (pasak migrantų), privertusios žmones palikti savo tėvynę, – grėsmė gyvybei ir laisvei. Beveik 60 proc. respondentų teigė turėję palikti savo gimtąją šalį dėl karo, politinės suirutės, religinių, etninių ar rasinių konfliktų“ (Sipavičienė 2006:27). Dauguma Lietuvoje gyvenančių pabėgėlių išpažįsta islamą, nes yra čečėnų kilmės, taip pat yra keletas afganų. Atliekant lauko tyrimus teko susidurti su įvairiais totorių pasakojimais apie šių tautų žmonių papročius, smarkiai besiskiriančius nuo totoriškų. Ypač įdomi vienos totorės pasakota istorija apie vis dar gyvą čečėnų paprotį grobti nuotakas. Čečėnų bendruomenėje, netgi ir esant Lietuvoje, tai vis dar vyksta. Tačiau nepaisant kultūrinių skirtumų Kauno mečetės bendruomenė kuo puikiausiai priima visus ateinančius, ten susirinkusios moterys pasidalina

(Nukelta į 18 psl.)

Lietuvos musulmonai: bendruomenės santykiai bei savivoka

(Atkelta iš 17 psl.)

rūpesčiais ir džiaugsmams, aptaria religinius klausimus, kartu meldžiasi. Analizuojant totorių spaudą neteko aptikti kokių nors žinių ar užfiksuoti totorių ir pabėgėlių konfliktų. Vis dėlto konfliktas yra, tačiau kitame lygmenyje. Dalyvaujant mečetėje susirinkusių moterų diskusijose paaiškėjo faktas: pabėgėliai nepasitiki žiniasklaida, nes pastaroji apie juos rašo netiesą bei stengiasi įvairiais būdais išprovokuoti. Jų supratimu, tarp musulmono pabėgėlio ir teroristo dedamas lygybės ženklas. Tą patį rodo ne vien žiniasklaida ir viešojo nuomonė, bet ir mokslininkų tyrimai, ypač gerai šią visuomenės poziciją iliustruoja dviejų Mykolo Riomerio universiteto, Socialinio darbo fakulteto tyrėjų dr. Irenos Zaleckienės ir Jolantos Banevičienės atliktas socialinis tyrimas. Šio straipsnio bendraautorių nuomone, „centruose gyvenantys pabėgėliai yra izoliuoti nuo vietos bendruomenės narių, jie nedalyvauja bendruose kultūrinuose miesto renginiuose, nebendruoja su jais, todėl mažai juos pažįsta. Taip formuojasi priešiška nuostata. Kitas svarbus veiksnys, lemiantis priešiskumą pabėgėlių atžvilgiu, yra visapusiškos, teigiamos informacijos apie pabėgėlius trūkumas žiniasklaidoje. Apklausia parodė, kad pagrindinę informaciją apie pabėgėlius bendruomenės nariai gauna tik iš žiniasklaidos. Kaip rodo informacijos, susijusios su pabėgėlių Lietuvoje gyvenimu, analizė, dažnai ši informacija yra neigiamo pobūdžio ir pateikiama tik kilus tam tikroms problemoms arba socialiniams konfliktams. Apklausos duomenų analizė atskleidė vyraujantį priešišką vietos bendruomenės narių požiūrį į pabėgėlius (90,9 proc. respondentų). Tyrimo metu paaiškėjo, kad pagrindinis informacijos apie pabėgėlius šaltinis yra žiniasklaida, kurioje vyrauja neigiama informacija apie pabėgėlius bei jų poreikius. Todėl galima daryti prielaidą, kad išsamios informacijos nebuvimas yra viena iš priešiško nusiteikimo pabėgėlių atžvilgiu priežasčių. (Zaleckienė, Banevičienė 2004: 90). Kauno mečetės imamas interviu metu apie pabėgėlius kalbėjo kaip apie laikinus bendruomenės narius, nes jų tikslas yra išvykti iš Lietuvos toliau į Vakarų. Pabėgėlių bei studentų iš arabų šalių imamas nelaiko pastoviais musulmonų bendruomenės nariais, nes pastarieji neketina likti Lietuvoje. Jis teigia, kad:

„Pabėgėliai stengiasi dar kažkur toliau išvykti. Gauna jie kažkokį statusą, gauna pinigų(...) leidimą gyventi(...) kelionės pasą ir tada jie jau gali kažkur toliau keliauti. Paskui jie taip ir padaro. Buvo (...) įvairiausių žmonių, o dabar kažkuris Is-

panijoje, kitas Švedijoje, trečias dar kažkur. Tai mes irgi nežinom, priskaičiuot juos ar nepriskaičiuot. Kas jau gavo pilietybę ir jau apsistojo Lietuvoje – tai būtų nedaug, vienas kitas... žinau vieną turką, kuris gavo Lietuvos pilietybę, yra keli libaniečiai... tai nėra daug. Tai va, jų nėra daug, jie nekelia grėsmės, ko yra bijomasi...“ (VDU MKR C 53).

Taigi „Dėl savo geografinės padėties ir silpnos sienų kontrolės 1990-ųjų pradžioje Lietuva tapo tarpine grandimi pagausėjusiam žmonių judėjimui iš Rytų į Vakarų sraute. Per Lietuvą nusidriekė nelegalių migrantų iš tolimųjų Azijos, Afrikos ir sąlygiškai artimesnių Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) šalių srautas į trokštamą Vakarų ir Šiaurės Europos šalis“ (Sipavičienė 1997, 2006:26).

Apibendrinus populiariosios žiniasklaidos duomenis ir mokslinę literatūrą galima teigti, kad pabėgėlių ir imigrantų iš musulmoniškų kraštų poreikiai yra ganėtinai panašūs. Abi šios grupės ketina sugrįžti į savo kilmės kraštus pasikeitus sąlygoms. Pabėgėlių atveju, pasibaigus karui, arabų – įgijus išsilavinimą. Taip pat tiek pabėgėliai, tiek ir arabai reiškia susidomėjimą migruoti toliau į Vakarų Europą dėl geresnių gyvenimo sąlygų. Kai kurie pabėgėliai norėtų integruotis į visuomenę, tačiau ši procesą apsunkina kalbos nemokėjimas ir tam tikri teisiniai niuansai. (Žemiau esančioje scheme pateikiami pabėgėlių ir imigrantų iš arabų kraštų poreikiai. Šioms grupėms svarbiausia yra edukacinių, socialinių bei religinių poreikių tenkinimas.)

Žiniasklaidoje pasirodantys straipsniai atskleidžia pabėgėlių problemas, susijusias su valstybinėmis institucijomis. Šis klausimas dažniausiai paliečiamas tokiais atvejais, kai kas nors panašaus vyksta pasauliniame kontekste, dėl pabėgėlių iš musulmoniškų šalių kilus neramumams.

Reikia pasakyti, kad Lietuvos totoriams pabėgėliai problemų nekeltų, šių dviejų grupių bendravime pastebimi geranoriški santykiai. Pabėgėliai dažniausiai gerai

pritampa totorių religinėje aplinkoje, o pastarieji savo ruožtu pagelbsti šiems nelaimės ištiktiems musulmonams. Maldos namuose vykstantys tarpkultūriniai dialogai moko pažinti kitų etninių kultūrų atstovus, musulmonus.

Lietuvos totorių bendruomeniškumo bruožai

Plačiąja prasme asimiliacija suprantama kaip rasinės ar etninės mažumos narių lygiateisis egzistavimas visuomenėje su dauguma grupės narių be jokių ryškių kultūrinių, socialinių ar asmeninių skirtumų. Asimiliacijos procesas numato dominuojančios grupės vertybių ir kultūros perėmimą ir įsisavinimą (The C.O.D. of Sociology 1994: 20).

Asimiliacijos temos įvairiapusis gvil-denimas itin dažnas Lietuvos totorių laikraštyje. Tai rodo, kad ši problema patiems totoriams yra ypač aktuali. Be to, daugelis autorių bando ne tik išsamiai išanalizuoti šį reiškinį, bet ir pasiūlyti išeitį iš susidariusios nepalankios bendruomenei padėties. Asimiliacijos problemą galime laikyti viena pagrindinių šioje bendruomenėje, ir tai reiškia, kad jai šalinti dedamos ypač didelės pastangos. Tai aktyvi bendruomenių veikla, įvairūs renginiai, bairamai, konferencijos, orientai ir pan. Prie totorių kultūros gaivinimo Lietuvoje prisideda ir sekmadieninės vaikų mokyklėlės, kuriose mokoma totorių etnokultūros bei istorijos, taip diegiant ir stiprinant totorišką savivoką. Nemažą reikšmę turi etnofolklorinių ansamblių veikla. Be abejo, reikia paminėti, kad labai aktyviai dalyvauja totoriška spauda su grupele intelektualų, kiekvieną mėnesį paruošiančių naują laikraščio numerį ir taip prisidedančių prie totoriško mentaliteto gaivinimo ir populiarinimo.

Pasak totorių asimiliacijos klausimą tyrinėjusios Mildos Jakutytės-Vasil, „Asimiliacijos teorija teigia, kad kultūrinė asimiliacija įvyksta tada, kai atsisakoma savų kultūrinių papročių, religijos, bendruomenės. Šiuo požiūriu totorių negalima laikyti asimiliuotais, nes esminis dalykas, išlaikęs jų tapatumą iki

Pabėgėliai	Poreikiai	Arabai
INTEGRUOTIS Į VISUOMENĘ	Edukaciniai	SUGRĮŽTI Į TĖVYNĘ
SUGRĮŽTI Į TĖVYNĘ	Socialiniai	Išvykti į Vakarų
Išvykti į Vakarų	Religiniai	
Pabėgėlių ir imigrantų iš arabų kraštų poreikiai		

XXI a., kaip tik ir yra bendruomenė ir religija. Bendruomenės nariai, atsisakę savo bendruomenės normų ir vertybių, buvo bendruomenės ignoruojami. Tik jie gali būti laikomi visiškai asimiliuotais. Tačiau apie kitus bendruomenės narius to pasakyti negalima.“

„Totorių asimiliacijos tyrėjai skiria 3 pagrindinius asimiliacijos veiksnius:

1. kalbos praradimas;
2. krikštas, kurį skatino karinė tarnyba ir mišrios santuokos;
3. vietinės kultūros įtaka musulmonų papročiams.“ (Jakulytė–Vasil 2004 09-10:11-12)

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko Ado Jakubausko teigimu, Lietuvos totoriams kelia nerimą mažėjantis totorių skaičius Lietuvoje ir asimiliacijos pavojus: „1989 metais Lietuvoje gyveno 5180 totorių tautybės žmonių, o jau 2001 metais jų liko mažiau kaip 4 tūkstančiai. Šiuos skaičius pateikia 2003 metų Lietuvos Statistikos Metraštis. Toks staigus gyventojų nuosmukis mūsų [totorių] bendruomenę neramina. Po to, kai 2004 metų gegužės 1 dieną Lietuva įstojo į Europos Sąjungą, Lietuvos gyventojų migracija, ieškant geresnio uždarbio Vakarų šalyse stipriai padidėjo. Savaimė suprantama, kad tarp šių žmonių yra ir Lietuvos totorių, kurie yra lygiaverčiai Lietuvos piliečiai, laisvai važinėjantys po visą Europą ir ieškantys legalaus darbo. Todėl šiandien mums [totoriams] nepaprastai svarbu išsaugoti savo bendruomenę, kad ateityje ji galėtų egzistuoti ir vystytis.“ (Čaruchova 2002 06: 4-5).

Kaip alternatyvą bendruomenės intelektualai siūlo dėti pastangas pasukti asimiliacijos procesą kita linkme. Pateikiamas naujas terminas:

„Grįžtamasis asimiliacijos procesas“ reiškia tai, kad tie mūsų populiacijos nariai, kurie šiame procese nuėjo labai toli, tie, kurie dar atsimeina savo totoriškas šaknis, gali jų neatsizadėti, grįžti prie jų. Tik tokiu atveju mes [totoriai] išlaikysime savo nekintantį kiekį. Etniškumo komponentės yra trys – tai etninė savimonė (savęs identifikacija totoriumi), kalba ir religija. Dvi pastarosios komponentės – tautinės kultūros klausimo dalys.“ (Čaruchova 2002 06: 4-5)

Straipsnių serijoje „Kas mes – kultūros požiūriu?“ Romualdas Makaveckas bando aptarti tokias problemas: „pirmiausia tai sėkmadieninė mokykla. Nustatykite kriterijus. Sėkmadieninė mokykla turi aprėpti tris dalykus – religijos, tautos istorijos ir meno saviveiklos pagrindus. Tai pirmas reikalavimas. Antras reikalavimas tas, jog mokytį mūsų vaikus tegali mokytojai iš mūsų tarpo, o ne arabai ar turkai. Aš nieko neturiu nei prieš vienus, nei prieš kitus kaip mums draugiškus piliečius. Bet tik mes

patys giliai suvokiame mūsų skaudulius ir mūsų problemas, tik mes patys galime rasti jų sprendimus, ir niekas iš šalies negali mums padėti. Visi kiti gali tik padūsauti ar pasiūlyti jų mentalitetui būdingus sprendimus, kurie mažai ką bendro turi su mumis. Su arabais ir turkais mes galime ir turime draugauti, bet, gerbiamieji, nelaukime, kad jie spręstų mūsų problemas.“ (Makaveckas 2003 11:6)

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas mano, kad Lietuvos totoriams „būtų tikslinga siekti specialaus statuso Europos Sąjungoje kaip vienai iš unikaliausių tautinių mažumų, kadangi Lietuvos totorių bendruomenė (taip pat totoriai, gyvenantys Lenkijoje) istoriškai yra pati seniausiai išpažįstanti Islamą tautinė grupė, atsidūrusi Europos Sąjungoje.“ (Čaruchova 2002 06: 4-5).

Lietuvos totorių bendruomenės nario manymu, „istorinė totorių misija yra tame, kad mums reikia tapti tilteliu tarp Islamo pasaulio ir Vakarų toje vietoje, kur mes gyvename – Lietuvoje.(...) Naują suskilusį pasaulį sujungti gali tik naujos vertybės. Šios vertybės negali būti grynai liberalios, bet negali būti ir tradicinės – islamiškos. Islamo civilizacijos požiūriu mes gyvename ypatingoje vietoje – ir geografiniu, ir kultūriniu požiūriu mes esame ant ribos. Mes esame nešėjai tos kultūros, kuri savyje jungia ir islamo, ir liberalias vertybes. Tame mūsų privalumas, nors mūsų labai mažai ir žymios įtakos tiems procesams mes negalime turėti.(...)Tuo pačiu ir islamas turi neišvengiamai tapti europeizuotas. Tai bus euroislam. Religijos ir kultūros modernizacija – tai nacijos išlikimo klausimas. Situacija tokia, kad neįmanoma gyventi pasaulinių tendencijų šalikelėje. Taigi, savo kultūrą būtina adaptuoti globalizacijos procesui.“ (Makaveckas 2003 11: 6-7).

Totorių bendruomenės tikslas – prisitaikyti prie šiuolaikinio pasaulio. Totoriams ypač svarbu išlaikyti etniškumą, savas tradicijas, jau kardinaliai besiskiriančias nuo radikalaus islamo ir kryptančias kita europietiško linkme. Tačiau ar tai nėra kelias, vedantis prie asimiliacijos? O tai reiškia savos kultūros praradimą. Tai nėra vienintelė problema, kylanti šioje grupėje. Dar vienas svarbus aspektas – tai grupės narių sklaida arba susiskaldymas grupės viduje, o tai yra bene pagrindinė bendruomenės konfliktų priežastis.

Laikraštyje buvo aprašomos ir bendruomenės narių aptarinėtos problemos: įtampas, kilusios dėl Vilniaus mečetės statybos, laidojimo paslaugų mokesčio, dėl bendruomenės veiklos organizavimo, dėl bendruomenių susiskaldymo (vieno mano esą geresni už kitus), dėl noro savoje bendruomenėje jaunimą mokytį patiems,

nors norinčių dirbti nemokamai sunkiai atsiranda, dėl kai kurių krikščioniškų papročių perėmimo (krikštatevių turėjimas, ritualinis žvakių deginimas ir pan.), dėl svetimų papročių (net traktuojamų kaip grynas islamas) nepriimtumo arba priimtumo ir t.t. Tačiau vis dėl to grupė yra ganėtinai vieninga, sugebanti tvarkytis savo viduje bei palaikyti draugiškus santykius su išore. Lietuvos musulmonus ir totorius vienijančių organizacijų bei jų organizuojamų renginių gausa puikiai išrodo. Aktyvi grupės veikla yra jos išlikimo sąlyga.

Apžvelgus Lietuvos musulmonų santykius paaiškėja, kad ši grupė bendradarbiauja su kitų šalių musulmonų bendruomenėmis, semiasi patirties, organizuoja tarptautinius renginius bei konferencijas, kartu švenčia religines ir etnines šventes, dažnai svečiuojasi vieni kitų bendruomenėse. Glaudūs Lietuvos musulmonų ryšiai su Turkijos ambasada Lietuvoje. Taip pat bendradarbiaujama su Lenkijos, Baltarusijos, Latvijos, Rusijos bei Turkijos musulmonų bendruomenėmis.

Lietuvos musulmonai nėra vienalytė grupė, jos pagrindą sudaro įvairios kilmės musulmonų bendruomenės: totoriai, pabėgėliai (čėčėnai, afganai), musulmonai iš arabiško islamo bei lietuviai musulmonai. Šias grupes vienija religinė veikla: bendravimas, religinės apeigos mečetėje, bendros šventės. Kai kurias grupes vienija vedybiniai santykiai, tai ypač ryšku tarp arabų ir lietuvių, truputį mažiau tarp arabų ir totorių. Bendroje Lietuvos musulmonų veikloje, ypač religinėje, dalyvauja Lietuvoje gyvenantys musulmonai iš arabų kraštų: Libano, Pakistano, Jungtinių Arabų Emyratų, Sudano. Lietuvoje yra grupė lietuvių, išpažįstančių islamą. Tai dažniausiai yra moterys, ištekėjusios už imigrantų iš musulmoniškų šalių. Dar viena, laikoma problemine, musulmonų grupė Lietuvoje yra pabėgėliai iš Čėčėnijos bei Afganistano. Jie taip pat lankosi mečetėse ir dalyvauja religinėse apeigose bei šventėse. Ši grupė Lietuvoje turi daugiausia problemų dėl netolerantiško visuomenės požiūrio.

Gausiausia musulmonų grupė Lietuvoje – įvairios kilmės totoriai – užsiima aktyvia visuomenine veikla ir bendruomenės savimonės ugdymu. Šioje nuo seno Lietuvoje egzistuojančioje grupėje pagrindinė problema yra išbėgėjęs asimiliacijos procesas. Be to, grupę skaido vidiniai nesutarimai. Tačiau totorių intelektualų pastangomis sukurta Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga vienija po visą Lietuvą pasklidusias totorių bendruomenes rengdama kultūrinius renginius, konferencijas, bendradarbiaudama su užsienio totorių bendruomenėmis.

(Tėsinys kitame numeryje)

Knygų pasaulyje

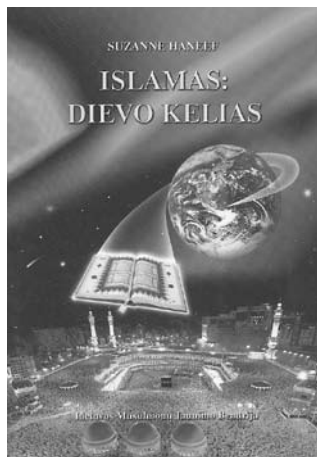
ISLAMO PAGRINDAI

Lietuvos musulmonų jaunimo bendrija išleido per paskutinius keletą metų maždaug 20 knygų apie islamo pagrindus. Tarp jų – „Įžanga į islamą“, „Pasninkas islame“, „Pranašų istorijos mažiausiems“, „Tikėjimo kelias“ ir kitos.

Norėčiau atkreipti mūsų skaitytojų dėmesį į dvi knygas, išleistas per paskutinius metus. Tai „Garbinimas ir Malda Islame“ ir „Islamas: Dievo kelias“.

„Garbinimas ir Malda Islame“ yra knyga apie pagrindines maldos taisykles, kad musulmonas galėtų dalyvauti salate. Čia paaiškinta tik pati būtiniausia malda. Jeigu būtų aprašytos ir paaiškintos visos maldos įvairovės, detalės, niuansai, gautume gana storą knygą.

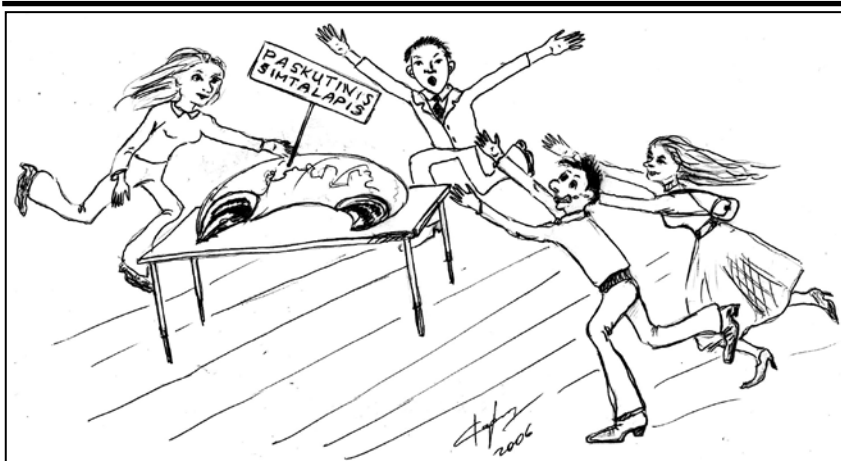

Tikslumas ir grožis, kuris slypi AL-LAH garbinime, neturi ribų. Todėl nesustokite, tikrinkite, ką išmokote, stenkitės plėsti žinias, tobulinkite tarimo tikslumą.

„Islamas: Dievo kelias“ – knyga, kurią parašė amerikietė Suzanne Haneeff, 1965 metais priėmusi islamą.

„Kur aš einu? Kur eina visuomenė? Kur eina visa žmonija?“ – tai tie klausimai, kuriuos užduoda dažnas iš mūsų, sunerimusių dėl to, kas šiuo metu vyksta pasaulyje.

Autorė nagrinėjamas temas paliečia glaustai ir paprastai, nesinaudodama moksliniu aspektu. Ši knyga – ne elgesio ir veiksmų vadovėlis, o tiesiog trumpa apžvalga.

Bendraukite su tikinčiais ir išsilavinusiais žmonėmis, dažniau lankytės mečetėje, kur rasite ir šias knygas apie islamą.

Linkime stipraus tikėjimo!

Gerbiami tautiečiai,

Kurban Bairamo šventės proga maloniai kviečiame Jus dalyvauti Lietuvos totorių bendruomenių šventėje, kuri įvyks 2007 m. sausio 6 d. (šeštadienį) 13 val. Vilniaus VRM kultūros rūmuose.

Adresas: Žirmūnų g. 1E (priešais „Minsko“ parduotuovę).

Važiuoti – 9, 12, 13, 17, 19 traukibusais iki stotelės „Tuskulėnų dvaras“. Iš stoties iki šios stotelės važiuoja 34 autobusai.

Renginio programoje:

13.00 – koncertas.

15.00 – vaišės.

16.00 – tautinė vakaronė.

Į renginį įėjimas nemokamas

Laukiame Jūsų šioje šventėje!

Esant galimybei, su savimi prašome atsinešti truputį vaišių bendram stalui.

Pasiteirauti:

Adas Jakubauskas,
tel.: (8 5) 2605 869,
8 682 72 328

Alijus Aleksandrovičius,
tel. 8 686 23 003

Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Žuvus **Stepui RIDZVANAVIČIUI**, nuoširdžiai užjaučiame žmoną Elena, dukras Ritą ir Sonatą bei kitus artimuosius.

Alytaus apskrities totorių bendruomenė

Lietuvos totoriai

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

Redakcijos adresas:

R. Kalantos g. 10–17,
LT-52498 Kaunas

ISSN 1822-2072

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galimas Sitdykovas, Adas Jakubauskas

Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyr. redaktorius: Galimas Sitdykovas ☎ (8 37) 76 08 16, El.p. galsit@delfi.lt

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ (8 5) 260 58 69, mob. 8 682 72 328

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ (8 37) 73 68 02, El.p. jonridz@ktu.lt

Lietuvių kalbos redaktorė: Jūratė Čirūnaitė ☎ (8 37) 22 73 26

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.

Tiražas – 500 egz.